

2010 DEC. 0 7

54822
3 FI M73

TANÍTÓK
ÉS
TANÁROK
SZÁMÁRA

MÓDSZERTANI KÖZLEMÉNYEK

2010. 50. ÉVFOLYAM

5

A Módszertani Közlemények Baráti Társasága tiszteletbeli elnöke:

Dr. Szendrei János

A szerkesztőbizottság elnöke: Dr. Varga István

Elnökhelyettes: Bácsi János

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. Balázs József (Szeged); Dr. Bárdossy Ildikó (Pécs); Dr. Herbszt Mária (Szeged);

Imre Rubenné dr. (Nyíregyháza); Dr. Lakotár Katalin (Szombathely);

Dr. Mágoriné dr. Huhn Ágnes (Szeged); Muhovitsné Újvári Klára (Győr);

Dr. Nagy Andor (Eger); Nanszákné dr. Cserfalvi Ilona (Debrecen);

Sajtosné Csendes Gyöngyi (Kaposvár); Dr. Szalay István (Szeged);

Dr. Tóth Sándor (Baja); Wirth Lajos (Jászberény)

Főszerkesztő:

Rozgonyiné dr. Molnár Emma

Szerkesztők:

Dr. Békési Imréné

Dr. Galgóczi Anna

A lap a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karának támogatásával jelent meg.

TARTALOM

Dr. B. Fejes Katalin: 50 éves a Módszertani Közlemények	177
Kerekes Barnabás: 50 éves a Kazinczy-díj Alapítvány	179
Szolnoky Kálmán: Az esztétikai lényeg	182
Dr. Füle Sándor: A magyar cserkészmozgalom pedagógiája (1912–1948)	185

MŰHELY

James Milton (Szabó Klára–Bakti Mária): Idegen nyelv tanulása és gyakorlása virtuális környezet segítségével	194
Vasvári Zoltán: A Balaton a magyar költészetben	203

ÖRÖKSÉG

Dr. Oláh János: Küzdelem a kirekesztés ellen a szegedi egyetemen a két világháború között	210
---	-----

SZEMLE

Dr. Nagy Andor: Életút a gyémántdiplomáig	219
Baksa Tibor: Szívetekkel rajzoljatok... ..	220

50 éves a Módszertani Közlemények

Tisztelt Olvasóink és Munkatársaink!

Folyóiratunk 50. évfolyamának 5. számát tartják a kezükben. S hogy a Módszertani Közlemények országos folyóiratként 'betölthette' az 50. évét, nagyrészt Önöknek köszönhető. Ezért is illő először szólni és tisztelettel, szeretettel gondolni azokra, „akik kezdettől hűséges segítőitársai, rendszeres olvasói, fogékony befogadói voltak mindannak a szándéknak és törekvésnek, amelyet lapunk célul tűzött ki maga elé. Feladatvállalásunk az általános iskolai nevelés szolgálatában – tudjuk jól –, hogy csak velük és általuk válhatott a mindennapok iskolai gyakorlatában szemléletet formáló, a nevelő-oktató munkát megtermékenyítő, annak színvonalát előremozdító erővé.” Az idézet, amely dr. Dobcsányi Ferencnek, egykori főszerkesztőnknek lapunk 25. évfordulóján elmondott köszöntőjéből való, ma is helytálló. Köszönetünket fejezzük ki továbbá a SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar vezetésének a működési feltételek biztosításáért és anyagi támogatásáért, valamint az Oktatási Minisztérium és az Oktatásért Közalapítvány pályázati támogatásaiért.

Nem feladata e rövid emlékező köszöntőnek, hogy értékelje, minősítse az elmúlt fél évszázad eredményeit, történéseit. Visszanézni a megtett útra viszont – még ha csupán egy-egy mondat erejéig is – szükséges ahhoz, hogy elhalványuló emlékeinket közelebb hozzuk a jelenhez, s talán fiatal kollégáinkban is felkeltjük az érdeklődést a folyóirat és története iránt.

Ha számba vesszük lapunk fontosabb 'útjelző oszlopait', elsőként kell megemlítenünk magát az indulást, az 1961-ben megjelent első számot. A folyóirat előtt ugyanis követendő példaként a *nagy előd, a Cselekvés Iskolája* állt, ezt bizonyítja az is, hogy a lap szerzői gyakorlóiskolai szakvezetőkől kerültek ki. Az első számból még egy fontos tény kiderül: a folyóirat két intézmény, a *Szegedi Pedagógiai Főiskola és a Szegedi Tanítóképző Intézet* kiadványaként indult, hangsúlyosan kifejezve az általános iskola egységét, az alsó és felső tagozat elválaszthatatlanságát. A kiadást a két intézet szakszervezeti bizottsága vállalta. Lapunk ekkor 2000 példányban jelent meg. A Tanítóképző Intézet 'eltüntetése' után, 1963-tól (4. szám) már csak a főiskola folyóirataként.

A következő jelentős 'útjelzőnk' az 1967-es év. Ettől kezdve új szerepvállalásról beszélhetünk, hiszen a Módszertani Közlemények most már valamennyi általános iskolai pedagógusképző intézmény közös lapjaként folytatta működését. A „szélesebb horizonton” megkezdett munka a szerkesztő bizottság országos kibővítésével járt, de szerencsére a lap nem adta föl eredeti és alapvető célkitűzését: továbbra is – néha csak közvetve ugyan – az általános iskola oktató-nevelő munkáját szolgálta. „Vitathatatlan viszont, hogy kiszélesedett a lap mozgási tere ebben az időben. Az olvasók tábora is megnőtt, a példányszám kétezerről hatezerre emelkedett. Fölfrissült, tovább bővült az írók, szerzők köre! Fölsorolni is nehéz lenne azokat az egyre rendszeresebben publikáló és jó tollú szerzőket, akiknek neve ebben az időben vált a gyakorló pedagógusok körében egyre ismertebbé.” Az anyagi háttér kibővülése lehetővé tette a *Módszertani Közlemények Könyvtára* sorozat elindítását. (Amennyire büszkeséggel gondolhatunk e sorozat hasznos kiadványaira, annyira fájdalmas, hogy már hosszú évek óta nem tudjuk folytatni az anyagiak hiánya és a kiadási költségek növekedése miatt.)

Folyóiratunk történetének *harmadik nagy szakaszát* az 1971-gyel kezdődő időszak jelentette. Bár szűkült a lappal kapcsolatban maradt intézmények száma, de gazdagabb, életközeli lett a folyóirat szemlélete, szorosabb és kevésbé formális az intézmények közötti kapcsolat. Erre az időszakra is büszkék lehetünk, hiszen a Módszertani Közleményeknek is része volt a *Kincskereső* megszületésében. Talán nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy azóta sem sikerült a 10-

14 évesek számára hasonlóan színvonalas és sikeres irodalmi gyermeklapot kiadni. De meg kell említenünk a folyóirat ekkor indított *Új matematikai nevelés* és a *Fiatal nevelők fóruma* című rovatait is. Különösen fontosnak tartották a lap szerkesztői (és a mai napig megtartottuk a lap célkitűzései között) az arra érdemes és tehetséges tanárjelöltek és pályakezdők bemutatkozását, ezzel a szerzői utánpótlás kinevelésének a kérdését.

Ha a Módszertani Közlemények történetének megrajzolnánk a dinamikai görbáját, mindenképpen az 1977 és 1989 közötti időszakra esne. Kezdődött az 1977-ben elindított *Új tanterveinkről* rovattal, melyet később a *Tanterveink nyomában* váltott fel. Lényegében egy hosszan tartó, alapvetően a segítségnyújtásra épülő időszaka volt ez lapunk történetének. Helyet kapott rovataiban a tantervi, a tankönyvi elképzelések értelmezése, a gyakorlati megoldások, alternatív megközelítési módok bemutatása, de megszólaltak a tantervkészítők és tankönyvszerzők is. Pedagógusaink valóban első kézből kaptak segítséget mindennapi munkájukhoz. Ebben az időszakban 7400 példányban jelentünk meg, olvasóink éltették a lapot, nem kellett izgulni, hogyan tudjuk megjelentetni a következő számot.

Utolsó 'jelzőoszlopunkat' a rendszerváltás idejéhez szűrhatjuk le. És már ennek is több mint húsz éve... A Módszertani Közlemények ebben az időszakban is megpróbált gyorsan válaszolni a történésekre, a fölgyorsult változásokra, melyek a pedagógiai értékrendben, az iskolastruktúrában következtek be. Részletezés nélkül, csupán jelzésként sorolunk föl néhány folyamatosan napirenden lévő témakört, melyek az elmúlt évek célkitűzéseiben szerepelnek: az integrációs oktatás a normál iskolákban, a kooperatív oktatási technikák; az egyéni képességek fejlesztése és a felzárkóztatás; a kompetencia alapú oktatás kérdésköre; a drámapedagógia alkalmazása, a tehetséggondozás; ifjúságvédelmi problémák; az oktatási, szociális és egészségügyi szakemberek együttműködése; a lemorzsolódás megelőzése stb. De szerepelt témáink között a funkcionális analfabétizmus kérdése; a közismereti tárgyaknak a munka világával való kapcsolata, az egészségünk; a mindennapi szövegvilágban való eligazodás; az elektronikus média hagyománya és új közlésmódjai is stb. Csupán ezeket a témaköröket végigolvasva mennyi szellemi erőfeszítés, mennyi segítő, továbbblendító, ötletet adó gondolat! Mekkora érték halmozódott föl az elmúlt ötven évben! Ezért az értékkeremtésért köszönetet kell mondanunk azoknak a munkatársainknak is, akik már nincsenek közöttünk, de akiknek meghatározó szerepük volt a Módszertani Közlemények megálmodásában és éltetésében. (Valamennyiükre gondolva írjuk ide a két utolsóként eltávozott munkatársunk nevét: dr. Dobcsányi Ferencnek, lapunk főszerkesztőjének (2003) és dr. Siposné dr. Kedves Évának (2010) a nevét, aki lapunk kiadását irányította 2010 nyaráig, haláláig.)

Fájdalom, hogy az utóbbi tíz év társadalmi változásai, az állandó forráshiány miatt csak leghűségesebb olvasóink tartottak ki a lap mellett. Pedig nagy szükség lenne rá a továbbiakban is, hogy a közoktatás aktuális, égető problémáira minél gyorsabban válaszoljanak azok, akik a legilletékesebbek, mert közvetlen kapcsolatban állnak a mindennapi gyakorlattal. Éppen ebben a 'szükségességben' bízunk, amikor idézzük a már többször megfogalmazottakat: „mindig akadtak lelkes szerkesztő bizottsági munkatársak, fáradtságot nem ismerő szerkesztők, kiadók, a pedagógiai tapasztalataikat önzetlenül is átadni kész szerzők, folyóiratunkat szeretettel, megértéssel befogadó iskolák, kollégák, hűséges olvasók és áldozatra kész előfizetők.” Lapunk életben maradásához most igazán közös összefogásra van szükség. Reméljük, hogy így is lesz!

A Módszertani Közlemények szerkesztősége nevében:

Dr. B. Fejes Katalin
szerkesztő

KEREKES BARNABÁS

tanár

Anyanyelvpolók Szövetségének társelnöke

Budapest

50 éves a Kazinczy-díj Alapítvány*

2010. szeptember 25-én Budapesten a Petőfi Irodalmi Múzeumban rendezték meg az anyanyelvi mozgalmak, versenyek szervezésében fontos feladatot ellátó Kazinczy-díj Alapítvány jubileumi, jótékonyági gáláját. A következőkben ennek eseményeiről számolunk be.

Bejártad a félvilágot! Minden csúnya nőnek volt egyszer szép kora is! Kérem, azonnal hagyja el a helységet, s a szobából menjen ki a konyhába! Hiába vígasztalom, csak szomorkodik szegény!

Tisztelt Miniszter Úr, tisztelt Ünnepelni, Emlékezni Egybesereglettek, kedves Vendégeink!

Nem tudom, hányszor fordult elő életükben, hogy föltették magukban a „Mi lett volna, ha...?” kezdetű történelmietlennek mondott kérdést. Mi lett volna, ha a bevezetésben említett hangsúlyhibák, kiejtési, nyelvhelyességi vétségek nem bosszantják Péchy Blanka művésznő természetes nyelvérzékét; vagy ha a „Beszéd mint művészi eszköz!” című, színművészeknek tartott szakmai előadás során a meghívott ne igyekezett volna megnyugtatni a résztvevőket: „esze ágában sincs olyan gyerekségekkel traktálni a művészeket, mint a jelző és a jelzett szó kérdése”. Mi lett volna, ha Péchy Blankára nem a lázas tanulni és tudni vágyás lett volna jellemző, hanem igénytelenül, a „nekem úgyis jó” vállrándításával intézi el ezeket az eseteket? Mi lett volna, ha nem akarta volna kifürkészni munkaeszközének, a beszédnek minden titkát? S persze, mi lett volna, ha egyetlen fia életben marad, s az 50-es évek végén a művésznő nem azon kezd el gondolkodni, hogy kire vagy melyik intézményre hagyja összetakarékoskodott pénzecskejéjét? S mi lett volna, ha egyetlen kézlegyintéssel beletörődött volna, hogy az Akadémia nem kíván kezelője lenni az ő alapítványának? Csupa-csupa történelmietlen, de fontos kérdés, s tanulságul szolgálhat saját sorsunk alakulásának vizsgálatakor egy-egy efféle felvetés. De Péchy Blanka makacs volt, szívós, kitartó, szakmai ügyekben (is) igényes, kérdéseiben-válaszaiban egyenes (talán néha túlságosan is), céljainak megvalósításához mindig megtalálta a társakat, szövetségeseiket, akik segítették a Kazinczy-díj Alapítvány létrehozásában, s azoknak a mozgalmaknak az elindításában, amelyeknek többsége ma is él.

1960. április 6-án elkészült alapítólevelének bevezetőjében így vall: „A magyar nyelv szolgálatában eddig 46 esztendő tölthöttem színpadon, előadói pódiumon, s néhány évtizedet íróasztal mellett. Halálom után is szeretném szolgálni anyanyelvemet, mely nekem megélhetést, életemnek tartalmat, szépséget adott, ezért elhatároztam, hogy alapítvány segítségével adok lökést egy folyamatnak, melynek elindítását multhatatlanul szükségesnek látom. [...] Gátat kell vetnünk a rossz hangsúly, értelmetlen tagolás, helytelen kiejtés metelyező hatásának. Sürgősen föl kell ébresztenünk a felelősségteljes érdeklődést az élő beszéd és anyanyelvünk szent ügye iránt.”

A lakáscseréjére szánt százezer forintját adta alapító összegnek, s utólagosan meghatározta: „a magyar nyelvműveltség ápolása érdekében a szép magyar beszédre serkentsen színművészeket, és rádió, televízió szereplőket.” Már akkor gondolt a fiatalok érdeklődésének felkeltésére, s meg is találta a módját, hogy őket is ösztönözze. Csak azt fájtalta, hogy a pedagógusokat nem tudta bevonni a kedvezményezettek körébe, mert nem volt idő arra, hogy megfontoltan kimunkálhassák az ő jutalmazásuk formáját, módját is. Az alapítvány létrehozásában

* Az ünnepi megemlékezés a jubileumi rendezvényen hangzott el.

múlthatatlanul fontos szerepet játszott Lőrincze Lajos, aki mindvégig hűséges szövetségese volt harcaiban; Bencédy József, aki a Művelődésügyi Minisztérium oktatási főosztályát vezette, s később is, máig is az anyanyelvi mozgalmaknak egyik vezetője; Deme László professzor, akit már akkor Péchy Blanka figyelmébe ajánlottak, amikor még csak érlelődött az alapítványtevés gondolata, aki szakmai tekintélyével, tanácsaival rengeteget segített, s az anyanyelvi mozgalmaknak legmeghatározóbb tagja lett; Hercegi Károly, aki 1963-tól 2005-ig hűségesen szolgálta az alapítvány ügyét, s óriási szerepe volt abban, hogy Péchy Blanka célja, szándéka 50 éven át – csupa nagy betűvel – ÜGY maradt.

1963-ban Makai Margit művésznő, 1964-ben Körmendy László bemondó, 1967-ben Ráday Imre színművész érdemelte ki a Kazinczy-díjat; 1970-ben már tanárok is átvették (Kádár Géza, Z. Szabó László). Az alapítványból anyanyelvi mozgalmak sarjadtak. Az 1965-ös egri kiejtési konferencia javaslatára meghirdették a Szép Magyar Beszéd versenyfolyamat. Máig mérhetetlen hálával kell megemlítenünk a győri Kazinczy Ferenc Gimnázium vezetőinek nevét, Kádár Géza igazgatóét, Z. Szabó László tanár úrét, akik a megye és a város segítségével 1966-tól vállalták a középiskolai Kazinczy-verseny országos döntőjének megrendezését, s hála Hérics Lajosnénak, Németh Tibornak, a gimnázium későbbi igazgatóinak, akik 45 év óta biztosítják a folyamatosságot. Az értő-értető olvasás, a természetes, példamutató beszédmód az elvárás az 1973-ban elindított, általános iskolai és a pedagógusképző intézmények hallgatóinak Kazinczy-versenyén is. Az egyetemi-főiskolai versenyek központja – miként a II. világháborút megelőző kiejtési versenyek megrendezésekor is – sok éven át az ELTE lett; ne feledjük Bolla Kálmán professzor nevét, aki az Egyetemi Fonetikai Füzetek kiadásával és kutatásaival segítette ügyünket. Az általános iskolai versenyek is évente kisdíjakok ezreit vonták be, zánkai, csillebércei gálaszerű együttlétük vélhetőleg sok tízezer mai felnőttben idéznek föl kellemes emlékeket. Fordulópontot jelentett az 1999-es év, ugyanis azóta ún. „félországos” döntőt rendezünk az iskolai, majd városi-kerületi-kistérségi versenyek győzteseinek. Kisújszállás városa, az ottani Mórucz Zsigmond Gimnázium és SZKI elsősorban Pintér István tanár úr megszállottságának köszönhetően évről évre minőségi versenyt szervez; s ugyanazt mondhatjuk el a balatonbogláriakról, akik Gárdos Zoltánné, majd Túrjei Attila általános iskolai igazgatók jóvoltából, tantestületük tagjainak összefogására építve, ugyancsak remek versenyeket szerveznek.

1973-ban rendezték meg először a Kazinczy-versenyek testvér versenyét, az „Édes anyanyelvünk” nyelvhasználati versenyt. A legösszetettebb, az írásbeli feladatsor megoldására és a szóbeli szövegalkotásra, majd szabad előadásra építő verseny rendezője a kezdetektől Sátoraljaújhely városa és a Kossuth Lajos Gimnázium. Kováts Dániel tanár úrnak – mint a verseny lelkének a nevét kell elsőrenden említenünk, de hálátlanok lennénk, ha elfeledkeznénk Homonnayné Joób Kláráról és a rendezésben példamutató munkát végző igazgatókról, Daragó Ferencről és Györgyi Bélánéről.

Az eddig említett két versenyforma szakmai követelményeinek kidolgozásában múlthatatlan érdemeket szereztek bírálóbizottsági elnökként Deme László professzor úr, Szathmári István professzor úr, Bencédy József tanár úr, a Kazinczy-versenyek tudományos tapasztalatainak feldolgozásában és közreadásában Z. Szabó László és Wacha Imre tanár urak. Az „Édes anyanyelvünk” versenyforma kapcsán ugyanezért Kováts Dániel tanár úrnak jár hála és köszönet.

S ne hagyjuk említetlenül az általános iskolások Simonyi Zsigmondról elnevezett helyesírási versenyét, továbbá a középiskolások gyulai versenyét; vagy a már megszűnt szolnoki Verseghy-versenyt és az ELTE-n megrendezett Kossuth szónokversenyt.

Péchy Blanka a beszéddel kapcsolatos tapasztalatait Beszélni nehéz! című könyvében vetette papírra. S mivel úgy találta, a Kazinczy-díjak kiadása és a különféle anyanyelvi versenyek megrendezése még nem hozza el az „általános beszédkultúra kánaánját”, további eszközre van szükség. 1976-tól azért indította el Deme László professzorral együtt a Beszélni nehéz! című rádióműsört, mert felismerte: a nemes ügy érdekében ennek segítségével lehet

százazrekhez, milliókhoz szólni. Z. Szabó László ösztönzésére, felhívására rövidesen ország-szerte beszédművelő körök alakultak, a Beszélni nehéz! mozgalommá terebélyesedett, az MTA kéziratárában őrzött, a műsorhoz érkezett kb. 70.000 levél jelzi, sokkal több lett, mint egy 10 perces rádióműsor. Az 1980 óta évente megtartott közönségtalálkozók szakmai fórumot teremtettek, hála Albert Zsuzsa rádiós szerkesztőnek, 1987-től, a körvezetők évente szakmai öntő-vábbképző táborban vehetnek részt, köszönet Miklós Józsefnek az első, tatabányai tábor mindenésének és azoknak a tanároknak, akik a mindig más településen megrendezett táborot azóta is megszervezik, megrendezik. 1990 óta Balatonbogláron az általános iskolás korosztály szakkörös tagjai táborozhatnak, Fejes Lajosné tanárnő nevét ezért egyszer remélhetőleg aranyba foglalják; Babiczky Veronika tanárnő kezdeményezésére – és sok munkájának köszönhetően – a fővárosi Gundel SzKI 1990 óta Péchy Blanka emléknapot-emlékversenyt rendez. Az általános iskolai korosztálynak a budapesti Práter általános iskolában biztosítják ugyanezt a lehetőséget, Tarnai Györgyné igazgató asszony, Szőnyi Éva és Vadász Gusztávné tanárnők nevét a mozgalomtörténet örökre megőrzi.

S a tábori mozgalom! Z. Szabó László kezdeményezésére 1982 óta rendezi meg a győri Kazinczy Ferenc Gimnázium a Kazinczy-tábort. Hérics Lajosné és Wachá Imre, majd Szívósné Vásárhelyi Zsuzsa és Batári Antal mint táborvezetők nagyszerű heteket szerveztek-szerveznek. S a már említett boglári és körvezetői mellett ott az Anyanyelvápolók Szövetségének csongrádi tábora, Fábián György igazgató úr és Fábiánné Szenczi Ibolya tanárnő odaadó, áldozatos munkájának köszönhetően. És a határon túli tanároknak szervezett békés-tarhosi tábor? Meg az Anyanyelvápolók Szövetségének illyefalvi, majd setétpataki egyhete és az Aranka György Társaság zsoboki középiskolai anyanyelvi tábora? S velük a példát adó pedagógusok, mint Péntek János professzor, Erdély Judit, Misztrik Jolán, Tőkés Erika tanárok.

S a Péchy Blanka-i gondolat és a Kazinczy-díj Alapítvány hatására szerveződött meg 1985-ben a Hazafias Népfront keretein belül az a beszéd-magatartáskultúra albizottság, amelynek megszűnte után 1989-ben jött létre az Anyanyelvápolók Szövetsége. Hogy volt, van, azért hálás szívvel említjük Bánffy György korábbi, Grétsy László mostani elnökünk nevét, Deme László alapító társelnökét, s a főtítkári tisztséget intézményesítő Maróti Istvánét. Az Anyanyelvápolók Szövetsége szerteágazó tevékenységének bemutatására és az 1992-ben alakult izmos IT méltatására önálló konferenciát érdemes tartanunk.

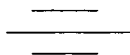
S nagyszerű, hogy a határon túli magyarság, elsősorban az erdélyi, 1990 óta részt vesz versenyekben, képviselőik ott vannak táborainkban, tanácskozásainkon, s a közös munka okán részesülhetnek kitüntetési formáinkban is.

Szomorúsággal töltött el bennünket, hogy törekvéseink ellenére az anyanyelvi műveltség színvonala érezhetően visszaesett, a Montágh Imre által 1983-ban „elbunkósodásnak” nevezett folyamat felgyorsult, a nyomtatott sajtó önálló nyelvi rovatai szinte megszűntek, a rádió- és televízióműsorok száma megfogyatkozott, a Magyar Rádióból kiszorították az Édes anyanyelvünk és a Beszélni nehéz! műsort, így ott csak egyetlenegy maradt; a Duna Televízió és a Magyar Katolikus Rádió áll csak ellent a divathullámnak. Az Anyanyelvápolók Szövetsége anyagi okokból állandó működési nehézségekkel küzd, s minden évnek úgy indulunk neki: vajon megrendezhetjük-e ebben az évben is nagy hagyományú versenyünket, táborainkat? 2005-ben a Péchy Blanka által létrehozott alapítványt a jogszabályok változása miatt meg kellett szüntetni, az addigi Szalay u. 10-14-ben lévő központja megszűnt, s hogy az anyanyelvi mozgalmak ezt nem sínylették meg, az a Baár-Madas Református Gimnázium vezetőjének, Arany Jánosnak, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspökének, Szabó Istvánnak köszönhető, meg az OKM munkatársainak, akik segédkeztek a Kazinczy-díj Alapítvány – Péchy Blanka emlékére létrehozásában.

S hogy mi ad reményt? Köztársasági elnök úrnak a magyar nyelv ügyével kapcsolatos egyértelmű állásfoglalása, Réthelyi miniszter úr és az oktatási kormányzat képviselőinek sze-

mélyes jelenléte, a Petőfi Irodalmi Múzeum vezetőinek támogató hozzáállása, a sajtó érdeklődő, értékeinket népszerűsítő részének érdeklődése; hogy a kitüntetett művészek az első hívó szóra vállalták a közreműködést, hogy közöttünk vannak még azok a nyelvtudósok, akik életükkel, munkásságukkal példaképek lehetnek, miként azok a pedagógus napszámások is, akik évek-évtizedek óta – többnyire ellenszolgáltatás nélkül – végzik áldozatos nyelvművelő-ápoló munkájukat; s itt vannak a fiatalok, a jövő! Nem az előttem lévő korosztályé meg az enyéme, hanem a nemzeté!

Összefogásra biztatok hát mindenkit, aki anyanyelvünk ügyét fontosnak tartja, hogy évtizedek múlva is legyen mód a Kazinczy-díj Alapítvány – Péchy Blanka emlékére kurátorainak emlékező-értékelő alkalmat, gálát rendezniük.

SZOLNOKY KÁLMÁN

tanár, országos szakmai vizsgaelnök
Győr

Az esztétikai lényeg

Gondolatok az esztétikáról, az esztétikai nevelésről

Az esztétikumot az esztétikát a legmagasabb tudással hasonlíthatjuk össze. A legmagasabb tudás minden ellentmondást előrehoz, és ezért eredet és abszolútum egyszerre. Az esztétikum visszaadja a világ dolgainak ősi kezdetétől a mai frissességét. A szimbolikus mindig az organikusból, a jövőbeli pedig mindig a múltbeliből táplálkozik, és mindig egységes egészet képez.

Esztétika a nevelésben

Az iskolában a nevelés tartalmazza az esztétikai nevelés alapelveit. Vagyis tudjuk, hogy elősegíti önmagunk megismerését, egyszerre alkotó és befogadó szerepet is betöltünk, megismerjük a hiteles rácsodálkozás élményét. Kompetenciát szerezhetnek a folyamat résztvevői a harmónia szabályaiban, az esztétikai nyelvezetében, az esztétikai jelentéstan (szimboliká)-ban. Elsajátítható az esztétikai ítéletalkotás is. Az esztétikai rácsodálkozás élvezetet, élményt nyújt, miközben valóban adatokat kapunk rejtett önmagunkról.

Jürgen Raithel (UNI Bamberg) figyelemreméltó megállapítást tesz a nevelés és a későbbi életstílus összefüggései között. Raithel úgy találja, hogy

- *Az empátiás nevelés a magaskultúrájú életstílussal hozható kapcsolatba.*
- *A konkrét, szankcionáló nevelés az erősen szembenálló hedonista életstílust alakíthatja ki, olykor egészségkárosító tendenciákkal.*

A nevelésben az esztétika kedvezőbb az empátiás családban felnövő tanulók számára.

Esztétikai csomópontok

Kritikai esztétika

Baccio Bandinelli, aki Firenzében egy aranyműves családjában született 1493-ban szobrász lett, „Herkulés és Kákus” szoborcsoportja Firenzében látható a Palazzo Vecchio sarkán.

Michelangelo 1508-ban állította fel Dávid szobrát ugyanott, ahol a Dávid is áll, a Piazza della Signoria-n. Michelangelo szobrát 1910-ben egy köztéri másolatra cserélték, Bandinelli szoborcsoportja továbbra is az eredeti. Benvenuto Cellini szobrász (híres az aranyszobraitól is) éles kritikával illette Bandinellit, amelyet úgy adott elő, mint a firenzei művészetkedvelők véleményét. Ebben azt írja, hogy fáj neki a szoborcsoport hiányosságait felsorolni. „Én csak összefoglalnám, ahogy a firenzei művészvilág vélekedik.” Herkulesről nem lehet eldönteni, hogy feje hol található az oroslán és az ökör között? Melle, minden izma nem egy emberi előkép, hanem egy nagy zsák dinnye. A vállak a szoborcsoporton olyanok, mint egy teherhordó számára nyeregmedyéde. Ha a fejről a haját eltávolítanánk, nem sok maradna a koponyából – írta Benvenuto Cellini.

Az egész harmóniája

A bécsi biedermaier, a bécsi hangulatfestészet a XIX. század 50-es éveiben tipikus harmóniát teremtett. Waldmüller festményein olyan színek szerepeltek, mint

mély, sötét olívazöld
telt barna
világoskék
vizekék

Az olívazöld és a telt barna vadbőrhöz hasonlítható színt adott. Waldmüller, ha *egy kép egészének harmóniája úgy kívánta*, hogy az arcokat ne a természetes színeiben fesse meg, akkor **hajlott arra, hogy a kép egész harmóniája által meghatározott, az „élő színektől” eltérő színt adott az arcainak.** Így azután az arc színei világos színek voltak, mézsárga színűek és zöldes árnyékkal. Az egész harmóniája fontosabb volt, mint az élethű színválasztás.

Funkcionális vagy művészeti anatómia

A képek emberábrázolása, az ember megjelenése a művekben személyessé teszi a művet. Az ember megjelenése a képeken lehetőséget ad az esztétikai befogadásra és jelentősen kívül az identifikálódásra (azonosulás), és a szembenéző arcok, alakok pedig nemcsak a befogadót, hanem az alkotót is más szempontból értelmezhetővé teszik. Nemcsak az orvoslásos ismeretek körében, hanem a szépipíszeti szakmák körében is funkcionális anatómiát (más súlyponttal, más részletességgel, más követelményekkel) tanítanak. A leíró anatómia a nem élő emberről mutatja a szerkezetet. A művészeti anatómia pedig elsősorban a testen látható kiemelkedésekre, a perspektívára figyel. A művészeti anatómia az élő ember anatómiája esztétikai, művészeti szempontból. Barcsay Jenő művészeti anatómiájáról Szentágothai János volt anatómus professzor írt megjegyzéseket. Kettőt idézünk:

„A mai orvost nem a holttest, hanem az élő ember anatómiája érdekli.” „Világos, hogy az orvosi anatómiának lényegesen túl kell mennie a művészeti anatómia célkitűzésein.” Az idézetek arra mutatnak, hogy Szentágothai nem tartja elegendőnek a funkcionális anatómiát az orvostképzés számára, szívesen átvenne valamit a művészeti anatómia plaszticitásából. Továbbá a művészeti anatómia az élő ember bontatlan anatómiája, ahol a test felszíni viszonyai a döntőek, amit a szépipíszeti szakmákban az orvoslásos változat helyett is kellene tanítani. „Sok művészeti akadémián még ma is orvos tanítja az anatómiát. Az anatómia, pedig mást jelent az orvos és mást a művész számára.” (Patay)

Az író Gyulai Pál a „Nők a tükör előtt” című művében írja: „Arcszíned (nem) hótétön piroló hajnal”, vagy „Mélytűző szemedből érzés és jószág sugárzik.” Egy Gyulai Pál egy egészen más esztétikai anatómiát tudott volna megjeleníteni.

Központi fogalmai az esztétikának a szép és a csúnya (rút), s ezek ugyanúgy választhatóságot jelentenek mint az etikában a jó és a rossz, vagy a logikában a helyes vagy hamis. A filozófiai eredetű tudomány tehát a szép köré csoportosul, a harmónia, az együttlítás képességeihez.

A SZÉP: isteni, érzéki, eszmei és alaki tulajdonság együtt. Tulajdonképpen az érzéki összformák harmóniáját nevezhetjük szépnek. A szép megteremtéséhez egy lelki erő, a képzelet is rendelkezésre áll, amely „*átteremtheti a világot*”. A szép a köznapiból kiemel, és megemelheti az erkölcsi nivót pusztá jelenlétével. A szép világának köszönhetjük, hogy az **egyben jóslat is és boldogít is**. *A szépen keresztül tisztábban látjuk a világot, annak nem szép részeit is*. Maga a szép mű (legyen terített asztal vagy öltözködés vagy olajfestmény, vagy műtárgy) nem a világ egy részlete, nem a világ egy pillanata, *hanem maga a világ*. Shaftesbury a nevelést esztétikai szempontból INWARD FORMÁ-nak nevezi, vagyis *a külső belsővé lesz, a belső pedig külsővé*. A nevelésben az esztétikai szempont egyenlő a belső értékképzés optimalizálásával úgy, mint belső formálás.

Absztrakt az esztétikában

Mint ahogy az álom és a tudatos képzelet nem tud elszakadni a valóság elemeitől, ugyanígy az absztrakt művészet sem. A kép, az alkotás lehet művészi megoldásában absztrakt, de magát az absztrakciót is elviheti az abszolútumig. Alfred Manessier (sz.1911) német művész képen emelkedő elvont hieroglifák láthatók függőleges oszlopokban sárgás háttéren egy gótikus templomablak formájára fölkúszva. A szigorú elrendezésű képen a festő meditációja látszik az erkölcsfelettségéről. Az absztrakt megoldás célja a csupasz lényeg, a szerkezet a meditáció miatt kereste ezt a megoldást.

Szoborban, kislepszikában a svájci Alberto Giacometti (1901–1966) képviselte a 19. században a modern tárgytalanságot. Amikor is a semmit, a nem létezőt, a mindennel behelyettesíthetőt ábrázolta. A plasztika címe: „A láthatatlan tárgy, kezek, amelyek a semmit tartják”. Az alkotó talán egy új, üres jövőt vizionál, vagy a meg nem ismerhető, netán művészi kalandot. A szürrealista öröm mellett a befogadót gondolkodásra készíti. Tény az, hogy az absztrakt művészet csak a művészet eredetével, a klasszikus művészettel együtt szemlélhető és értékesíthető.

Az esztétika eszköz a pedagógiában

A herbarti követelmény a tanítással kapcsolatban a többi között kimondja, hogy a tanítás legyen

- főlemelő is
- és filozofáló is.

A jó tanítás éppen úgy, mint valamely művészi előadás a gyönyör érzését kelti a hallgatóságban. Amennyiben tudományos igazságok megtanításáról szól, a gyönyörnek ez az érzelme az intellektuális érzés. (Weszely). A művészeti transzformálás is lehet a pedagógiában hasznos, ha az egyik művészeti ág alkotását annak hatására egy másik művészeti ágba írjuk át. Néhány példa erre: amikor Giuseppe Mottát vagy Paule Nolenst Debussy műveinek hallgatása inspirálta egy kép elkészítésére, Pino Pontit Gershwin híres alkotása ihlette alkotásra, vagy Meyer Helbeck Berlioz műveit vetítette vászonra.

Ligetiné, Verebély Anna: Tanulmányok az esztétikai nevelés köréből. Akadémiai Kiadó, Budapest 1975.
Schwendenwein Werner: Theorie des Unterrichts und Prüfens. WUV Universitätsverlag Wien 1985.
Schiller Ottó: Bevezetés a biológiai esztétikába. Athaneum Kiadó, Budapest 1912.
Wiener Biedermeier, Malerei zwischen Wiener Kongress und Revolution. Herausgeber: Frodl, Schröder, usw), Prestel Verlag, München 1992.

DR. FÜLE SÁNDOR
ny. főiskolai tanár
Budapest

A magyar cserkészmozgalom pedagógiája (1912–1948)

Az Osztrák-Magyar Monarchia utódállamainak oktatásügyéhez a magyarországi nevelőintézmény, a cserkész is hozzátartozott. Magyarországon 1912. december 28-án alakult meg a Magyar Cserkész Szövetség.¹

1910. évtől megkezdődött néhány csapat szervezése.

A mintája Angliában Robert Baden-Powell (a cserészek „Bi-Pi”-nek becézték) munkájaként az 1907–1908-as évtől szerveződött. A magyar cserkészmozgalom fejlődésének történetét vizsgálva megállapíthattuk, hogy Magyarország a világcserekészlet fejlődésében a legelső között volt. A hivatalos megalakulástól a megszűnésig, 36 éven át fejlődése nagy ívű volt, és jelentős értéket biztosított.

A magyar cserkészetről az első közlemények már 1909-ben megjelentek a Nagybecskereki Piarista Gimnázium értesítőjében. A cserkészlet első magyar terjesztői Szilassy Aladár, Megyericsy Béla és Sik Sándor voltak.² A nagy munkában őket, Karácsony Sándorral az élen, többen követték.

A számunkra oly jelentős témáról szóló írásunkban, az elért forrásanyagokat mindennek-előtt neveléstörténeti és pedagógiai szempontból vizsgáljuk.³

Csak „éppen érintjük” a magyar cserkészmozgalommal kapcsolatos gyakori ideológiai és politikai vonatkozásokat. A jelentős kutatási eredmények közül elsősorban Sik Sándor, Karácsony Sándor, Dobos László, Bodnár Gábor, Gergely Ferenc, Mészáros István kiváló munkáit használjuk fel. A leírtakat egybevetjük az átélte tapasztalatainkkal, az 1938–1948. évek közötti cserkész életünkkel. Sokakkal együtt, mindezek alapján, nekünk is meggyőződésünk „...hogyan a magyar cserkészlet története a nevelési tanulságok kimeríthetetlen tárháza.”⁴

A 36 éves fejlődés folyamata

Jelentős magyar neveléstörténész (Mészáros István) megállapítása, hogy az 1916–1946 között a magyar cserkészpedagógia virágkorát élte.⁵ Ebben a virágkorban voltunk magunk is cserészek. Nagy szerencsénkre, a miskolci „794. Szittyá” cserkészcsapatban, Bodnár Gábor parancsnok vezetésével.

Bodnár Gábor a magyar, de 1945 után a külföldön szerveződő magyar cserkészmozgalom jelentős vezetője volt. Az Egyesült Államokban élt haláláig.

A magyar cserkészmozgalom fejlődésének első lépésére már utaltunk. Az I. világháború előtt, *Sík Sándor* munkájának hatására is, lendületessé vált a cserkészcsapatok szerveződése.⁶ Különösen a II. Világháború után, a cserkészetről egyoldalúan, felszínesen ítélezők, a cserkészet militarista jellegét emelték ki. Más – nem helytálló – elitélő jelzőket is használtak. Az ilyen megbélyegzéseket a pedagógiához valóban értők és a cserkészmozgalmat alaposan ismerők meggyőzően cáfolták.

Az I. Világháború kirobbanása megtörte a cserkészmozgalom hazai fejlődésének lendületét is. Egy válságos időszak következett az egyébként is számos kezdeti problémával küszködő ifjúsági mozgalomban. Tudományosan feltárt tény, hogy már ebben az időszakban a magyar pedagógus társadalom, de a szülők egy része is felismerte a cserkészetben meglévő pedagógiai lehetőségeket. Ezért támogatta annak az iskolában való fejlesztését.

A háború alatti és az azt követő (1914–1919) események a magyar cserkészmozgalmat is alkalmazkodásra kényszerítették. A háborús és a forradalmi viszonyok tényeiről alapos részletezettséggel *Gergely Ferenc* ír, a már említett 396 oldalas könyvében. A Horthy-rendszerben, jelentős előzetes viták alapján, kialakultak a magyar cserkészmozgalom megváltozott körülmények közötti működésének alapelvei. A kialakulásban jelentős volt *Gróf Klebelsberg Kunó* és *Hóman Bálint* miniszterek megnyilatkozása. *Klebelsberg* szerint „...az utolsó 15 év legnagyobb pedagógiai mozgalma a cserkészet...”. *Hóman* szerint „...az iskola is sokat nyer általa azzal, hogy a tanítás mellett a nevelést ápolja erősebben.”⁸

Kiemelten említést érdemel, hogy a Cserkész Szövetség, sokáig *Sík Sándor* irányításával, nagy gondot fordított a cserkész vezetők cserkészpedagógiai, nevelésmódszertani képzettségének növelésére! Ilyen tartalmú cikkek, könyvek gyakran jelentek meg. Erőteljesen megindult és folyamatosan tökéletesedett a magyar cserkésztsízt képzés. A tapasztalatok felhasználásával ez a képzés (az évek során) rendkívül magas színvonalat ért el.⁹ A test- és jellemnevelés, az erkölcsi- és a hazafias nevelés egyre inkább középponti kérdéssé vált a cserkésznevelésben is. Ez teljesen összhangban volt a Horthy-rendszer nevelési törekvéseivel. Az 1930-as évek elejétől, a cserkésztsízt-képzést az őrsvezető-képzést az ilyen táborok szervezése követte. Több őrsvezető képző táborban magunk is részt vettünk. Egy „házi őrsvezetőképző” táborban, amelyet *Bodnár Gábor* parancsnokunk vezetett, nagy élményeket szereztünk. A tábor elvégzésékor egy mai napig őrzött nagyalakú emléklapot kaptunk. Ennek jobb sarkában *Bodnár Gábor* írásával olvasható a jellemzésünk: „Igyekvő, szorgalmas, értelmes cserkész”. Egész életünkben igyekeztünk, hogy ezt az első írásos jellemzést kiérdemeljük.

Az egyházak, a vallásfelekezetek cserkészmozgalommal való kapcsolatáról, a leánycserkészet, a farkaskölyök-mozgalom kezdeteiről, az öregcserkészetről bőséges kutatási anyag áll rendelkezésre.¹⁰ Ezekről a témákról írásunkban nem beszélünk. Ugyanígy bőségesen feldolgozták a II. Világháború alatti és utáni nehéz, sok oldalról akadályozott fejlődés tényeit is.¹¹ Magunk, ez alkalommal, inkább a lényeggel, számunkra a legfontosabbal, a cserkészpedagógiával foglalkozunk.

A cserkészpedagógia értékei

A *Baden-Powell-i örökség* (az angol boy scout cserkészmozgalom) *lényege* a jellem képzése és a tábori ügyesség fejlesztése. A tevékenység során mindig a fiúk természetéhez alkalmazkodtak. Számukra sok megbízást adtak. „*Élni hagyni*” volt a fő jelszavuk. Ezért a cserkészek nagy feladatok elvégzésére voltak képesek. A cserkészmozgalom alapítójának nézetei (aki nem neveléstudós volt) természetesen nem alkottak egy új tudományos pedagógiai rendszert. Pedagógiai nézeteinek legfőbb jellemzője a *gyermekközpontúság* volt! A cserkészek életkori

sajátosságait a feladatok meghatározásakor komolyan figyelembe vették. Fő törekvésük volt az *öntevékenységre és az önállóságra* szoktatás. Az egyéni és a közösségi nevelés összhangjának megteremtésére törekedtek. A cserkészvezetőket a fiatalokban (az emberben) való bizakodás, a pedagógiai optimizmus és a gyakorlatiasság jellemezte. *Döntő elv volt a másokon való segítség!* *Baden-Powell* szerint a cserkészszellem bátorságot, tettekrekésztséget, önállóságot, meggondoltságot jelentett.¹²

A cserkészzet figyelemre méltóan értékes neveléstanával számos angol, amerikai, de magyar írás is bőven foglalkozik.¹³ A cserkészpedagógia legfontosabb értékeit a magyar neveléstudományi munkákban általában elfogadott rendszer, annak alrendszerei szerint foglaljuk össze. A továbbiakban már csak a cserkészzet magyar tartalmi kérdéseire összpontosítunk.

A cserkészzet célrendszerének magyar tartalma

Pedagógiai szempontból fontosnak tartjuk, hogy a cserkészpedagógia elveiben – a 20. század eleji reformpedagógiával erős kapcsolatban *Rousseau*, *Dewey*, *Claparède*, *Ellen Key* hatásai és tanításai ismerhetők fel.¹⁴ A cserkészpedagógia *Herbart* és *Foerster* elméletét is hasznosította.¹⁵ A magyar pedagógiai gondolkodók közül elsősorban *Nagy László*, *Imre Sándor* és *Karácsony Sándor* pedagógiájának elemei épültek be a magyar cserkészpedagógiába.¹⁶ *Weszely Ödön*: „Pedagógia” c. könyvének kiváló tartalma azonban abból hiányzik!

A cserkészpedagógia alapjait – a fentebb már kiemelték mellett – a cserkész törvények jeleztek. A törvények ereje főként abban volt, hogy nem tiltásokat rögzítettek, hanem a 10-16 éves cserkészeket pozitív cselekvésre ösztönözték.

A cserkész törvények a cserkész tevékenység fő céljait és fő követelményeit foglalták össze. A magyar, az angol és az amerikai stb. cserkész törvény-változatok között bizonyos különbségek voltak.¹⁷ Az első magyar törvények megfogalmazásában (sorrendben): a becsület; a hazához való hűség; a másokon való segítség; a barátság és minden vallásnak, nemzetnek a tisztelete; lovagiasság; az állatok szeretete; a vidámság; a takarékoság; a gondolatban, szóban, tettben való tisztaság erényei emelkednek ki.¹⁸

A végleges magyar törvényi megfogalmazásban a sorrend a következő: az igazmondás; a kötelességteljesítés; a mások segítése; másokkal való testvéri kapcsolat; másokkal szembeni gyengédség, a saját magával való szigorúság; a természetszeretet; az engedelmesség; takarékoság; testi-lelki tisztaság emelkedik ki.

A cserkész törvényekből a vallás erkölcsi nevelés hatása egyértelműen kiderül. Voltak (és bizonyára vannak) olyanok, akik ezt a tényt pozitívan, míg mások negatívan ítélték, ítélik meg. Magunk, a jelzett kiváló csapatban történő neveltetésünk tényleges hatásaira gondolva, a vallás erkölcsi tartalmát egyértelműen pozitívan értékeljük. A cserkész törvények megtartásához (ezt rendkívül szigorúan vették) a cserkésznek erős akaratra volt szüksége! Az akarat és a jellem nevelése egymástól elválaszthatatlanul a cserkészzet alapvető célja volt. Itt jegyezzük meg, hogy a szocialista társadalom éveiben, amikor pedagógusképző főiskolákon pedagógiát oktattunk, az akarat és a jellemnevelés témája erősen háttérbe szorult. A szakkönyvekben ilyen témák kifejtése nem is szerepelt. Az oktatás során, e témára különös gondot fordítottunk.

A cserkész törvények betartását, az akarat és a jellem nevelését a cserkész csapatokban mint célt elérték, mint követelményt megvalósították. Nagy szükség lenne arra, hogy a 21. század elején hazánkban, ilyen célokat, követelményeket kitűző és megvalósító ifjúsági mozgalmak működjenek. Sajnos a II. világháború után Magyarországon az ilyen pozitív személyiségformálást végző ifjúsági mozgalmakat „szétverték”. Kétségtelen, hogy a létrejövő úttörőmozgalom (csapatonként különböző színvonalon) pótolni tudta a gyermekek nevelésében ezt a hiányt. Sajnálatos, hogy az 1989. évi rendszerváltozás után, az úttörőmozgalom is a „probléma-rovatba” került. Az úttörő csapatok, a cserkész csapatok újjá alakulva viszonylag kevés

számú gyermek nevelésével tudnak foglalkozni. A cserkész- és az úttörőmozgalmak célkitűzései között jelentős különbségek, de azonosságok is találhatók. Magunk, az 1948–1951 években, úttörőcsapat vezetőként is működtünk. Cserkésztudásunkat és tapasztalatainkat (Budapest III., Szentendrei út 129. Általános Fiú Iskola) jól tudtuk hasznosítani. A „Pajtás” c. úttörőújság szerkesztőségébe is meghívtak bennünket. Pl. a „Szerkesztő postája” rovatot is készítettük.

A cserkész-tevékenységrendszer gazdagsága

A magyar cserkészlet sokoldalú és folyamatosan gazdagodó tevékenységét a legjobban és a legrészletesebben *Bodnár Gábor* (1989) „Cserkészkönyv” 3 kötetes munkája mutatja be. A könyvet tanulmányozva ráismerünk arra, hogy annak továbbfejlesztett tartalmát vagy jelentős részét velünk is megvalósították. A körülmények változásával – természetesen – ez a tartalom több részletében változott. Ez a cserkész-tevékenységrendszer alakításában mindig így történt.

A *Cserkészkönyv I. kötetében*, az alapok, a törvényértelmezés, a cserkészfogadalom mellett, a táborozás elemi tudományának elsajátításáról van szó. A magyar mondák, a rovásírás, íjkészítés, állatnyom, útjelek, sípjelek, csomókötések ismerete egészen konkrét, könnyen utánozható, megvalósítható leírásokkal található. A sátorverés, a tűzrakás, a szalonnasütés stb. tudományának elsajátítása volt a legfontosabb. (Mindezeket ma is tudjuk.)

Az erdőn való izgalmas, egyedüli időtöltés életkoronként változott. Először egy óra nappal, több óra nappal, majd 24 óra, benne egy éjszaka is. Nekünk (már őrsvezetőként), egy különpróba alapján, egy éjszakát kellett egyedül az erdőben töltenünk. Közben a Bükk-hegységben, Szent-Lélek és Mária-forrás környékén, különböző helyeken kaptuk az írásbeli utasításokat, hogy mit kell csinálnunk. Azt nem tudtuk, hogy idősebb cserkésztiársaink vigyáztak ránk.

A tavaszi-, a nyári- és a téli táborozás előtt (amelyeket leggyakrabban a Bükk-hegységben, Királykúton és Mályinka faluban, az iskolában szerveztünk) alapos kiképzést kaptunk. A felszerelésről, a csomagolás módjairól, a sátor felveréséről, az egészségügyi szabályokról, az elsősegélynyújtás alapelveiről, a reggeli tornagyakorlatokról még a tábor előtt, „elméleti vizsgát” is kellett tennünk.

Az I. kötetben még a Tanítvány, a Csodaszarvas, a Vérszerződés, a Szemfüles fiú, a Vasgyúró próba újabb követelményei, tevékenységei találhatók meg.¹⁹

A *Cserkészkönyv II. kötetében* ugyancsak a Próbarendszer más követelményei és tevékenységei találhatók. A *Próbarendszer tárgykörei* mindhárom kötetben azonosak: Jellemnevelés; Cserkészstudás; Embertársak szolgálata; Magyarságismeret; Testi teljesítmény. A próbák tartalmát 10-12, 12-14, 14-16 éves korosztályok szerint csoportosították és alakították. Azok rendkívül jól áttekinthetők.

A II. kötetben alaposan kidolgozott a *Hitvalló Próba* (Cserkészjellem; Kötelességek Istennel, a hazával, az embertársakkal szemben); a *Kalandozó Próba* (pl.: Táborozás; Térképismeret; Morzejelek; Főzés; Éjjeli őrség; Cserkészjátékok); a *Táltos Próba* (pl.: Táltosok; Bal-esetek; Mentődoboz összeállítás; Betegápolás; Őrsi élet); a *Halász-Vadász* próba (pl.: Magyar állatmesék; Népdalok; Természet megfigyelés; Nyomolvasás; Vadászat; Halászat; Egy nap egyedül az erdőn); és a *Bujdosó Próba* (Önnevelés; Önmegtartóztatás (pl. szomjasak vagyunk, forráshoz is értünk, megálljuk, hogy nem iszunk vizet); Akadályversenyek; Sportok; Éjjeli gyakorlatok; Megfigyelőverseny) egészen konkrét, fiúknak tetsző, hasznos, de boldog gyermekkorú biztosító tevékenységi formái és alkalmazási módszerei találhatók.²⁰

A *Cserkészkönyv III. kötetében* az *Apostoli Próba* követelményei, tevékenységei (pl.: Példamutatás; Jellemnevelés; Önnevelés; A szónoki beszéd követelményei); a *Julianus Próba* (pl.: Honfoglaló magyarok életmódja; A csillagos ég, az ásványok, a kőzetek, a termőtalaj megismerése; térképészeti ismeretek); a *IV. Béla Próba* (pl.: Az emberi test ismerete;

Elsősegélynyújtási ismeretek; Balesetvédelem; Gyógynövények ismerete, gyűjtése; Házi gyógyszerek készítése; Természetjárás szabályai); a *Tinódi Próba* (pl.: Magyar népdalok, népmesék, népszokások; Néptánc; Népviselet; Helyi díszítőművészet; Magyar történelmi ismeretek; Más népek megbecsülése; A magyarság nagy értékei; Cserkész történelem); *Toldi Próba* (pl.: Egyedül 24 óra az erdőben (ezt az én cserkész koromban Indián Próbanak hívták); valamint Táborok szervezése; Teljesítménypróbák; Sport; Házimunkák végzése) követelményei és tevékenységi formái, alkalmazási módszerei találhatók.²¹

A magyar cserkészpedagógia gazdag (legjobban a *Bodnár Gábor* által kidolgozottakat ismerjük) próbarendszerét, annak követelményeit, tevékenységi formáit, tartalmát és módszereit ismerők egyértelműen megállapíthatják, a cserkészmozgalom politika-mentességét.

A leírtak alapján, a 21. században, a cserkészet nélkül is, *szükséges lenne a magyar nép, a magyar nemzet, Magyarország, de a világ minden más népének, az emberiségnek a szeretetére és szolgálatára nevelés.* A cserkészmozgalomban, a fentiek elemzése alapján is kiderül, mindez hangsúlyos volt.

A bemutatott három kötetben egyetlen egy szó sem található (!), amely fasiszta, nacionalista, antiszemita vagy rasszista nézeteket mutatna! Azt is hangsúlyozzuk, hogy 10 éves cserkésztevékenységünk során, mi egyetlen egy más népet lebecsülő vagy a zsidók negatív megítélésére utaló megjegyzést nem hallottunk. Ilyen tanításokra nem emlékszünk. Így soha nem voltunk, (nem vagyunk!) „olyan magyarok”, mint amiket a *magyarokat „címkezők”, általánosítva megítélők* hangsúlyozni szoktak. Igaznak érezzük *Bodnár Gábor* intelmét (Cserkész-könyv III. kötet 1. lapján): „Kedves fiúk! Győzzétek le a magyarság ellenségeit”. Mert a magyarság ellensége az is, aki róla *differenciálatlanul általánosító megjegyzéseket tesz!* És aki pl. nem fejleszteni, nem felemelni, hanem zülleszteni kívánja a magyar ifjúságot, a magyarságot. Az EU fejlett tagországainak népei és általunk ismert pedagógiai ezt a kérdést így értelmezik. Érdemes alaposabban megismerni az igazi demokratikus felfogásokat! *A magyar média ezeket is közölhetné!*

A cserkészpedagógia módszertana

A cserkész-tevékenységrendszer kimeríthetetlen gazdagságát a fentiekben csak érzékelni tudtuk. Fontos lenne – a meglévő kutatási anyagok felhasználásával – kutatóknak, kutatócsoportoknak erről, valamint az eszközrendszerről és a módszerekről is egy átfogó monográfiát készíteni.²²

Azt a kívánt monográfiát – a 19. és a 20. századi magyar pedagógiai gondolkodók rendkívül értékes szellemi hagyatékával együtt – jól lehetne használni egy időtálló, valójában politikamentes *Magyar Pedagógia Könyv* elkészítéséhez. Ez a könyv bizonyára gazdagíthatná az Európai Unió tagországainak pedagógiáját is. Megismerhetnék az igazi magyar szellemiséget és a demokratikus pedagógiai kultúrát. Csak remélhető, hogy egy ilyen könyv a 21. század első felében elkészül. Nagy szükség lenne rá! A magyar pedagógia értékeit elsősorban a magyar pedagógusoknak kellene jobban ismerniük!

A cserkészpedagógia eszközrendszere, módszertana alaposan átgondolt és jól kidolgozott volt. A cserkészet neveléstanával, azon belül a speciális eszközökkel és módszerekkel a *Magyar Cserkészvezetők Könyve* IV. kiadásában (amely három kötetes munka) foglalkozik.²³ Ez a módszertan gyakorlatorientált volt!

A cserkészotthon, a műhelymunkához műhely, a rendgyakorlatok, a játékok, a sportok, a szolgálatok, a kivonulások, az ünnepélyek, a kiállítások, a táboroztatások, a próbáztatások tevékenységi formáival kapcsolatos módszerek számos más magyar cserkészkönyvben és folyóiratban is bőven megtalálhatóak. Az elmélet és a gyakorlat egységben volt!

Mostani írásunkban a magyar nevelés elméletében tudományosan kidolgozott nevelési hatásrendszerrel és módszerekkel hasonlítjuk össze, illetve azok elemeihez viszonyítjuk a cserkészélet gyakorlatában leggyakrabban alkalmazott módszereket.²⁴

A cserkészlet nevelési folyamatában a *közvetlen (direkt)* és a *közvetett (indirekt)* nevelő hatások egyaránt érvényesültek. A cserkészvezetők (parancsnokok, tisztek, segédtisztok, őrs-vezetők) a cserkészélet normáit, eszméit, ideáljait, céljait, magatartási követelményeit a cserkészek számára életkoruknak megfelelő módon, jól érthetően közölték. Ezt magunk is sokszor tapasztaltuk. Alapvető követelmény volt (és remélhetőleg az 1989 utáni magyar cserkészcsapatokban is az), hogy a tanultakat mindenkinek szinte azonnal alkalmaznia kellett. A konkrét feladatokat jól meg kellene oldani.

A felnőtt cserkészvezetők tekintélye és nevelő hatása jelentős volt. A „794 Szittya” cserkészcsapatban *Bodnár Gábor* parancsnokunk (és *Szentkúthy Félix* a csapat tanárelnöke) számkra igazi minta, kiváló példa volt. Követeléseiket mindig nyugodtan megmagyarázták.

A feladatok megoldásához a cserkészvezetők és társak segítséget adtak. A vezetők *ellenőriztek, értékelték*, ha kellett, újra felvilágosítottak. A nehézségek esetén *ösztönöztek*. A legkisebb igyekezetet is elismerték.

A cserkészcsapatok életében nagy szerepük volt a *szokások* kialakítását szolgáló („beidegző”) módszereknek. A *gyakoroltatás* jellemző volt.

A magyar történelmi eszményképek, példaképek állítása tudatos és rendkívül hatásos volt. A cserkészmozgalomban soha nem alkalmazták a *kényszerítés* módszerét. A *meggyőzés* módszere dominált.

A *közvetett (indirekt) hatásrendszer* a cserkészpedagógiában a legkiemeltebben érvényesült. A *közösségi szellem* (igazi demokratikus alapokon) maximálisan érvényesült. Ez a *közös fizikai tevékenységekben* (cserkészotthon-takarítás, -díszítés, táborverés, tűzrakás stb.) állandóan megmutatkozott. A kiscsoportos tevékenységekre és az őrsök által végzett (a legtöbbször *versenyszerű*) munkákra épült minden. Ezek, napjaink „világi” pedagógiája szerint is, a közvetett hatásrendszer alapvető forrásai.²⁵

A cserkész szervezeti egységekben, a tagok között szoros baráti, „*testvéri*” kapcsolat volt. Értelmetlen vitára, ellenkezésre nem emlékszünk. Az *okos viták, érvelésekkel* a cserkészek jellemzői voltak. Ezt a vezetők tanították (már 10 éves kortól) és megkövetelték.

Az *egymás (és mások) kölcsönös segítése* (cserkész törvény alapján) a legfontosabbak egyike volt. Az esetünkben is jellemvonásunkká vált.

A *kölcsönös ellenőrzés és értékelés* módszere minden elvégzett cserkésztevékenységre kiterjedt. A *példaadás* minden cserkész számára kötelező volt. Erős volt a cserkészek „jóra való” *motiváltsága*. (Bár így lenne ez a mai erőszakos, „tanárverő” tanulók esetében is!)

A cserkészpedagógia módszertanában az *együttműködés* (a kooperáció) a leginkább alkalmazott eljárás volt. Ez a legnehezebb erdei terepeken végzett *akadályversenyeken* is megmutatkozott.

A cserkészközösségekben a jelentős nevelői eredmények a kitűzött *célok*kal, a világos *követelményekkel*, az élményt nyújtó *tevékenységekkel*, az elérhető perspektívákkal, az erős „tradicionális” és az őrsönként, csapatonként kialakított *hagyományokkal* is magyarázhatók!

A cserkészpedagógia gyakorlatában az *értékrendszer, a célrendszer, a követelményrendszer, a tevékenységrendszer, az eszközrendszer, az ellenőrzési és értékelési rendszer* szoros *egységben* volt! „Ebben állt a nagy titok!” Ezért volt jó és igazi pedagógia!

Az ifjúsági mozgalmak, a cserkészlet további elmélyült kutatásai alapján, fontos lenne a cserkészpedagógiát még teljesebben összegezni! Az összegzés nagy érték lehetne valamennyi magyar ifjúsági mozgalom, az iskolai és pl. az iskolai napközi otthoni nevelés pedagógiáinak, koncepcióinak tervezett további fejlesztésekor.

A magyar cserkészzet problémái

A már említett forrásmunkák készítői a problémákat alaposan feldolgozták. Így most azokról csak egy vázlatos áttekintést adunk.

A súlyos és állandó *pénzügyi nehézségek* akadályozták a cserkészpedagógiai rendszer még eredményesebb megvalósítását.²⁶ A szegénység jellemezte a legtöbb cserkészcsapatot. Ezt magunk is átéltük.

Az *egyházak és a vallásfelekezetek* mozgalommal való kapcsolatának problémái számos helyen és tartósan jelentkeztek.²⁷ Pozitív példák is bőven voltak!

Sok problémát okozott (egy bizonyos korszakban) a *levante intézménnyel* való kapcsolat. A *cserkészzet militarizálására* tett „felső” lépések a legnagyobb problémát jelentették a demokratikus és magyar szellemű cserkészcsapatok számára.²⁸

A legnagyobb problémát az 1919 és az 1942 években Európa-szerte jelentkező súlyos *politikai változások* jelentették.²⁹ E problémák elkerülése érdekében számos cserkészvezető „próbált” cselekedni. A mi csapatunkban sikeresen!

A II. világháború után az *úttörőmozgalommal való egyesítési törekvések* okoztak problémákat.³⁰

Az említett (főként a megszálló szovjet és hazai kommunista nyomásra jelentkező) problémák megoldhatatlanná váltak. Ezért, 1948 szeptemberében (mert „megszüntették”) a magyarországi cserkészmozgalom bejelentette a törvényes keretek közötti működését.

Néhány tanulság

A magyar cserkészmozgalom (az angol alapítók megismert pedagógiáját használva) a vizsgált (viszonylag rövid) időszakban jelentős fejlődést ért el. *Gergely Ferenc* idézett alapos könyvében jelzett politikai „eltévelyedések”, torzulások elsősorban egyes felső cserkészvezetők körökben mutatkoztak. A mi „794. Szittyá” cserkészcsapatunkban csak a „honvédszervezetőképzés” néhány gyakorlati követelményét (pl. lövészet) érzékeltük!

A cserkészvezetőinktől szélsőséges véleményt soha nem hallottunk. *Bodnár Gábor* cserkészparancsnokunktól soha egyetlen egy megjegyzést nem hallottunk, amelyek a zsidók ellen irányultak volna! Csapatunk több tagjának (nekünk is) zsidó barátja is volt. Soha nem voltunk antiszemiták! Szüleinktől, iskoláink pedagógusaitól, osztályfőnökeinktől, cserkészparancsnokainktól, rokonainktól, barátainktól (Miskolcon) soha zsidóellenességet nem tapasztaltunk. Sőt élelemmel segítettek (segítettük) a bujkálásra kényszerített zsidó üldözötteket. Ezek tények!

A mi cserkészcsapatunkban vezetőink részéről egyetlen egy uszító megjegyzésre sem emlékszünk, amely például a szomszéd országok népei ellen szólt volna. Ilyen témák a cserkész foglalkozásokon és egyéb beszélgetések során sem vetődtek fel. Az igaz, hogy a trianoni igazságtalanságokról gyakran volt szó.

A legfontosabb tanulság az elmondottakkal kapcsolatosan az, hogy *a cserkészcsapatokban erőteljesen a magyarság, a magyar nép, a magyar haza szeretetére neveltek!* De más népeknél (számos országot, népet közvetlenül is megismerve) ugyanezt tapasztaltuk! Magyarországon – erre büszkék lehetünk – napjainkban sem vernek meg senkit, ha nem magyar! És szlovák-, román-, szerb-, ukránellenes feliratok sem találhatók! Ezek is tények! Európa is jobban ismerhetné a magyarokat.

Az is tanulság, hogy a cserkészcsapatok életében a *leghangsúlyosabb feladat az erkölcsi, az akarati és a jellemnevelés volt!* Ezt a feladatot a legtöbb magyar cserkészcsapatban magas színvonalon és igen eredményesen oldották meg. Ugyanezt teszik az EU fejlett tagországaiban és a világ legtöbb országában. A tanulásra, a becsületes munkára, a nehéz, küzdelmes magyar életre nevelték a fiatalokat. A cserkészvezetők világosan megmutatták

azt az utat, amelyen egy magyar cserkészfiatalnak járnia kell. A cserkészekben azt is tudatosították, hogy a mindennapi életükben milyen hibákat kell elkerülniük. A dohányzás, az italozás (drogozás akkor még nem volt), a korai szexuális élet, az azonos neműek közötti kapcsolat, az önző, a tartalmatlan, az erőszakos élet elkerülésére készítettek fel. Hangsúlyozták a családi élet, a leendő gyermekek iránti felelősségérzet fontosságát!

A magyar cserkésznevelésnek, -pedagógiának nagy tanulsága, hogy a családi- és az iskolai nevelést jól kiegészítve, *értékesebb emberekké, jó magyarokká nevelték a 10-16 éves fiatalokat*. Bár így lenne ez napjaink magyar cserkészcsapataiban és a világban (a 15 milliós magyarságot érintő) magyar cserkészcsapatok életében is.

Tanulásgként fogalmazható meg, hogy változatlanul fontos a magyar cserkész múlt értékeinek, természetesen a hiányosságainak és problémáinak is egyre objektívebb feltárása. A cserkészpedagógia hatásaival, a 21. század elején, már nem egyoldalú, sokszor szélsőséges politikai nézetek képviselői, hanem a magyar neveléstudomány jól képzett és objektivitásra képes, higgadt képviselői foglalkozzanak. Erre jó példát ad *Karácsony Sándor* és *Mészáros István* jelentős munkássága.

A közeli években érdemes lenne, a cserkészpedagógia témakörében, egy nemzetközi konferenciát szervezni Magyarországon. Erre azért is szükség lenne, mert Magyarországon, Európában, a világban – a sok problémát is felvető – ifjúság nevelésében jóval erőteljesebb és eredményesebb nevelésre van szükség. Ehhez a tevékenységhez a cserkészpedagógia értékeinek még teljesebb feltárása jó alapot jelentene.

Boldogok lehetünk, hogy 40 évi „szünetelés” után, 1989-től *újra él a magyarországi cserkészmozgalom*.

Az ifjúság jelentős része számára, erőteljesebben kellene *létrehozni és fejleszteni* a cserkészcsapatokat!

Az 1989. évi rendszerváltozás idején – A „*Régi magyarság*” sorozatban – megjelent kiváló cserkészpedagógiai könyvben összegezték az 1910–1948 években működő cserkészcsapatok nevelési értékeit, nagy eredményeit.³¹

Az ismert cserkészpedagógiai értékek és a 19-20. századi magyar pedagógiai gondolkodók szellemi hagyatékának felhasználásával ifjúságunk egy részének neveltségi állapota jelentősen javulhatna.³²

Magyarország 21. századi elmaradhatatlan felemelkedése, gazdagodása csak egy erős haza- és népszerűtettel, egy korszerűen képzett, becsületes, tettekkel kitűnni vágyó ifjúsággal képzelhető el. Ilyen ifjúság neveléséért a cserkészmozgalom is sokat tehetne. „Ragyogj cserkészliliom!”

IRODALOM

1. Bodnár Gábor (1989): Cserkészkönyv III. 93. Püski Kiadó.
2. u.o.: 91-92.
3. Nem foglalkozunk az 1956-ban és az 1989. év után újra szerveződő magyar cserkészet történeti tényeivel. Valamint az 1945-től a mai napig meglévő „világ magyar cserkészet” tényeivel sem.
4. Gergely Ferenc (1989): A magyar cserkészet története (1910–1948). 389. Göncöl Kiadó.
5. Mészáros István (1997): „Cserkészet, cserkészmozgalom” címszó. Pedagógiai Lexikon. (Főszerk. Báthory Zoltán, Falus Iván) Keraban Kiadó.
6. Gergely Ferenc (1989): i. m. 29.
7. Dobos László (1960): A cserkészet kritikája a hazai pedagógiai sajtóban. Tanulmányok a nevelésméлет köréből. Budapest. Az 1966. évi Pedagógiai Lexikon címszáva. 242.
8. Gergely Ferenc (1989): i. m. 58.
9. u. o.: 60-75.
10. u. o.: 75-92.

11. u. o.: 299-379. és Bodnár Gábor (1989): A magyarországi cserkészlet története; Karácsony Sándor (1946): Demokrácia és cserkészlet. Budapest.
12. Gergely Ferenc (1989): i. m. 13-15.
13. Boden-Powell (1908): Scouting for boys. London: Sík Sándor (1930): A cserkészlet. Budapest; Mészáros István (1984): Cserkészlet és pedagógia. Pedagógiai Szemle. 7-8. 722-732; Mészáros István (1988): Sík Sándor magyar cserkészpedagógiája. Budapest; Gergely Ferenc i. m.: 390-392.
14. Pedagógiai Lexikon (1976): I. kötet (Főszerk.: Nagy Sándor) Akadémiai Kiadó. 241-242.; Pedagógiai Lexikon (1997): I. kötet (Főszerk.: Báthory Zoltán, Falus Iván) Keraban Kiadó. 254-256.
15. Gergely Ferenc i. m.: 19.
16. u. o.: 19.
17. u. o.: 16-20.
18. Gergely Ferenc i. m.: 17.
19. Bodnár Gábor (1989): Cserkészkönyv I. kötet. 104. Püski Kiadó
20. Bodnár Gábor (1989): Cserkészkönyv II. kötet. 123. Püski Kiadó
21. Bodnár Gábor (1989): Cserkészkönyv III. kötet. 137. Püski Kiadó
22. Gergely Ferenc i. m.: 390-392
23. u. o.: 106-114.
24. Bábosik István (1999): A nevelés elmélete és gyakorlata. 83–148. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
25. Kohlberg, L. (1966): Moral education in the schools. A Developmental View. School Review 74. 1-30; 37-42.
26. Gergely Ferenc i. m.: 179-180.; 260-262.
27. u. o.: 75-84.
28. u. o.: 131-138.
29. u. o.: 45-321.
30. u. o.: 348-380.
31. Bakay Kornél (1989): Ragyogj cserkészliliom. Metrum Kiadó, Budapest. 184.
32. Dr. Füle Sándor (2007): A magyar pedagógiai gondolkodók szellemi hagyatéka. Előadás a II. Neveléstörténeti Konferencián. Fürstenfeld, Ausztria. 2007. október 12-13. (L. Dr. Füle Sándor (2010): „Magyar Neveléstörténeti Csoportkép” c. írásában. I. Rész „Tanító” c. Módszertani Folyóirat, 7. sz. 8-9. o.; a további II.; III.; IV.; V. részeket a következő számokban közlik.)

SZERZŐINK, MUNKATÁRSAINK FIGYELMÉBE!

Tisztelettel kérjük szerzőinket, hogy kéziratukat a szerkesztőség címére küldjék: 6725 Szeged, Hattyas sor 10. A borítékra feltétlenül írják rá, hogy *kézirat*. Csak „gépel”, 8–10 lapnál nem nagyobb terjedelmű kéziratokat fogadunk el. A kéziratot 1 példányban, 12-es betűmérettel, normál géppapíron, a „gépelési hibák” gondos javításával, a felhasznált szakirodalom pontos feltüntetésével (szerző, cím, hely, kiadó, lapszám) kérjük. A közérthetőség megkívánja azt is, hogy az elkerülhetetlen idegen szakkifejezések magyar megfeleléséről, értelmezéséről se feledkezzünk meg. Kérésünk az is, hogy a szövegbe iktatott rajzos, ábrás, illusztrációs megoldásoktól lehetőleg tekintsünk el.

Azok a szerzők, akik megfelelő feltételekkel rendelkeznek, a számítógéppel írt kéziratot e-mailben küldhetik el.

Nagyon fontos, hogy írják föl *beosztásukat, munkahelyük, iskolájuk pontos nevét, helyét, valamint irányítószámok lakcímüket.*

Felhívjuk továbbá szerzőink figyelmét, hogy másodközlésre nem vállalkozunk. Szerkesztőségünknel is érvényes az az általános gyakorlat, hogy kéziratot nem örzünk meg és nem is küldünk vissza.

JAMES MILTON

Swansea University, UK

j.l.milton@swansea.ac.uk

Fordította és kiegészítette:

DR. SZABÓ KLÁRA

BAKTI MÁRIA

SZTE JGYPK

Modern Nyelvek és Kultúrák Tanszék

Idegen nyelv tanulása és gyakorlása virtuális környezet segítségével

Összegzés

A virtuális környezetek, amilyen például a *Second Life*, a nyelvtanulóknak olyan intenzív nyelvgyakorlási lehetőséget biztosítanak, mely korábban csak a célnyelvi ország meglátogatásával volt elérhető. Bár a virtuális világok oldalait gyakran látogatják az idegen nyelvet tanulók (is), a nyelvtudás fejlődésére gyakorolt hatásuk azonban mindmáig jórészt ismeretlen. Ebben a cikkben egy olyan, az Európai Unió által támogatott nemzetközi projekttel szeretnénk az idegen nyelveket oktatókat, tanulókat megismertetni, amelynek a célja a virtuális környezetben való játékos gyakorlás segítségével elérhető nyelvi (szókincsbeli) gyarapodás feltérképezése. Az elkészült nyelvi anyagok kipróbálásának tapasztalatai azt mutatják, hogy megfelelőképpen használva a *Second Life* és a hozzá hasonló virtuális tanulási környezetek fontos szerepet tölthetnek be az idegen nyelvek oktatásában, a szókincs és kommunikációs készségek, valamint az interkulturális kompetenciák fejlesztésében.

A projekt háttere és a hagyományos tantermi idegen nyelvi oktatás

Az idegen nyelvek tanulásának egyik alaptétele, hogy bármely nyelvet a legkönnyebben és a leggyorsabban akkor tudunk elsajátítani, ha az adott idegen nyelvet beszélő országban élünk, dolgozunk vagy tanulunk. Az idegen ország nyelvi közegében, kultúrájában való totális 'bemerítéssel' a napi feladatok végzése során természetes módon teremődnek meg az idegen nyelvi kommunikáció feltételei. Snow és szerzőtársai például (Harris és Snow, 2004, 78) az idegennyelvi szókincs ily módon történő elsajátításával kapcsolatosan egyértelműen kijelentik, hogy 'ez [a bemerítési módszer] a leghatékonyabb mód a szavak elsajátítására. A nyelvet tanulók többsége – elsősorban a kisiskolások – számára a célnyelvi országban való hosszabb időtöltés azonban nem reális lehetőség. Häcker (2008) véleménye szerint a legtöbb nyelvtanuló számára a nyelvkönyv és a tantermi óra jelenti a nyelvelsajátítás folyamatának közegét. Néhány kivételesen szerencsés esetben is a nyelvet tanuló csupán egy-egy rövidebb látogatást tehet a célnyelvi országban, esetleg diákcsera-programban vehet részt.

Az adott nyelvet beszélő országban való tartózkodás számtalan lehetőséget teremt a nyelv gyakorlására, a nyelv gazdagságának felfedezésére. Ezzel szemben a tantermi környezet egészen más világot képvisel. A nyelvtanulásra és gyakorlásra fordított idő viszonylag rövid. Az is gyakori eset, hogy az idegen nyelveket háttérbe szorítva más tantárgyak élveznek elsőbbséget.

séget. A Brit Nemzeti Tantervben például mindössze 200 óra áll rendelkezésre az idegen nyelvek oktatására. Több kutató is rámutatott arra (Milton és Meara, 1998), hogy más országok nyelveket tanuló diákjaival összevetve ilyen csekély időráfordítással a brit tanulók csak igen szerény fejlődést tudnak produkálni. Jól ismert tény, hogy az idegen nyelv gyakorlására fordított idő a siker egyik fontos előfeltétele.

A Brit Nemzeti Tanterv azt is jól példázza, hogy a tankönyv jellege is befolyásolja a hatékonyságot azoknál a nyelvtanulóknál, akiknél csupán a tantermi óra jelenti a nyelvtanulást. Häcker (2008) véleménye szerint a brit iskolákban rendkívül szerény és egyoldalú szókincs fordul csak elő az idegen nyelvi órákon. Tschichold (2008) a tankönyvekben előforduló szókincset elemezve az előbbieken említett kutatókhoz kapcsolódik. Egy 2009-es tanulmányban Milton arra is rámutat, hogy a brit tankönyvekben előforduló szókincs tematikus szempontból nemcsak egyoldalú, hanem indokolatlanul repetitív is. Richards és kutatótársai (2008) megfigyelései szerint a brit iskolások francia nyelvből tett vizsgáin csak a nyelvben leggyakrabban előforduló 1000 szó fordul elő. Mindezek alapján úgy tűnik, hogy mind az idegen nyelvi tankönyvek, mind az oktatás gyakorlata csak olyan mértékű és színvonalú nyelvhasználatot képes biztosítani a nyelvtanulók számára, amely messze nem elegendő a hatékony idegen nyelvű kommunikációhoz.

A nyelvóra önmagában nem képes megteremteni az ideális környezetet a nyelvtanulók közötti interakció számára. Még a legjobban szervezett nyelvórákon sem valósul meg az ideális tanár-diák beszédidőarány. Ezért általában a szaktárgyának tekintélyét képviselő tanár az, aki beszél, és a tanulók azok, akik hallgatnak. Néhány jó nyelvtanár képes ugyan változást generálni s megteremteni annak a lehetőségét, hogy a tanulók minél többet beszéljenek, de a nagy létszámú, gyakran 20-30, sőt 40 fős osztályokban csak igen csekély lehetőség nyílik az idegen nyelven való megszólalásra. Egy beszédkészséget fejlesztő óra tapasztalatait összesítette Al-Saif is doktori disszertációjában (2011), amelynek részletei az 1. táblázatban olvashatók. Az adatokból világosan kitűnik, hogy a tanári beszédidő több, mint kétszerese (!) az összesített tanulói beszédidőnek, továbbá az is, hogy a nyelvi környezet összességében szegényesnek tekinthető.

Input	Token				Típus				Család			
	1	2	3+	Tot.	1	2	3+	Tot.	1	2	3+	Tot.
Tanár	1028	75	32	1135	101	14	6	121	84	14	6	104
Tankönyv	51	16	8	75	27	9	5	41	26	9	5	40
Diák	286	122	58	466	22	7	4	33	20	7	4	31

1. táblázat

Ebben a táblázatban a tanárok és a diákok által használt szavak és a tankönyvi szókincs nemcsak típusok, tokenek és szócsaládok szerint tagolódnak, hanem gyakoriság szerint is csoportosításra kerülnek: az 1000 leggyakrabban használatos szó (1), a második 1000 (2) leggyakrabban használatos szó és a kevésbé gyakran előforduló szavak (3). A számok jól mutatják, hogy még a kifejezetten szóbeli készségfejlesztésre épülő órákon is nagyon kevés valódi kommunikáció történik.

A Second Life és a VILL@GE Projektben rejlő lehetőségek

Mivel nyelvtanulóink számára a célnyelvi országban való hosszabb tartózkodás nem jelent reális nyelvtanulási lehetőséget, s a hagyományos osztálytermi munka sem eléggé hatékony a kommunikációs célok elérésére, így egy 3D-s virtuális világban tett utazás lehetősége mind a nyelvet tanuló diákok, mind a nyelvtanárok felfokozott érdeklődésére tarthat számot.

Gyerekeink többsége számára az általuk oly nagyon kedvelt számítógépes játékok révén ismerős a háromdimenziós világ. A 3D-s játékokban a gyerekek egy leszűkített világban mozognak az önmagukat megtestesítő figurákkal, azaz *avatarokkal*, s a legkülönbözőbb feladatokat oldják meg, vagy idegen lényekkel harcolnak.

Vannak olyan 3D-s világok, amelyek azonban ennél többet tudnak: on-line futtathatók, s a 3Ds világban tett utazások alkalmával arra is lehetőséget teremtenek, hogy a használóik mások avatarjaival találkozhassanak és beszélgethessenek. Léteznek virtuális üzletek, ahol ruházati cikkeket, vagy más árukat lehet vásárolni virtuális pénzzel. Léteznek virtuális szórakozóhelyek is, ahol az avatarok akár táncolhatnak is. Egy-egy ilyen helyszín a való világhoz hasonlóan a társasági funkciók széles skáláját testesítheti meg, különböző helyszínek, országok, városok jellemzőit öltheti magára. Az egyik ilyen virtuális világban, a Second Life-ban például, három példát kiragadva, ellátogathatunk a virtuális Londonba vagy Dublinba, vagy akár körbejárhatjuk a virtuális Athén Akropoliszát is. Példaképpen az 1. ábra szolgálhat, a cikk szerzőjének avatarjával, aki éppen a híres Trinity College-ban sétál Dublinban. Az idegen nyelvet tanulók számára, különösen az angol nyelvet tanulók számára ezek a helyszínek valódi idegen nyelvi kommunikációs lehetőséget kínálnak több, a valódit megtestesítő helyszínen.

1. ábra. A Second Life illusztrációja

A különböző virtuális világokat sok ember látogatja, sokan nem anyanyelvi beszélői annak a nyelvnek, amelyet ott használnak. Arra vonatkozóan azonban nem áll rendelkezésre adat, hogy a látogatók hány százaléka használja az adott környezetet pusztán szórakozás, és hány százaléka nyelvgyakorlás céljából. Amennyiben a virtuális világban tett látogatással az emberek idegen nyelvi készségeiket kívánják fejleszteni, nem tudjuk, hogy ténylegesen milyen fejlődést érhetnek el. A virtuális környezetet közelebbről megvizsgálva az is feltűnhet, hogy a tanuló nagyon kevés konkrét segítséget kap nyelvtanulásához. Mégis, fontosak ezek a környezetek, hiszen a nyelvgyakorlás lehetőségeit bővítik, s ami még ennél is lényegesebb, olyan nyelvtanulók is részesülhetnek előnyeikből, akiknek egyébként nem vagy igen kevés lenne csak az esélye az idegen nyelvű kommunikáció célnyelvi országban történő gyakorlására.

A Vill@ge elnevezésű, (143370-2008-LLP-GR-KA2-KA2MP) az Európai Unió által az élethosszig tartó tanulás programjának keretében támogatott projekt azt a célt tűzte ki, hogy egy 3D-s virtuális környezet nyújtotta lehetőségeket kihasználva segíti az idegen nyelvek tanulását. A projekt a Second Life elnevezésű programot használva kívánja megvizsgálni a nyelvtanulás mennyiségi és minőségi mutatóit. A projekt a potenciális használók két csoportját kívánja vizsgálni, nevezetesen az általános iskolai tanulókat és az egyetemi hallgatókat. A Vill@ge projektben három partner, az Exodus S.A., Athén, Görögország, és két egyetem, a University of Swansea, Wales, illetve a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Modern Nyelvek és Kultúrák Tanszéke működik együtt a tananyagok és módszertani segédanyagok összeállításában és a program tesztelésében.

A Vill@ge szigete és az általános iskolai tanulók

A mérhető nyelvtanulási eredmények és a meghatározott nyelvtanulási környezet létrehozásához egy szigetet hoztunk létre, melyet minden oldalról egy virtuális tenger vesz körül. A sziget biztonságát is nyújt látogatóinak, mely különösen fontos az általános iskolai korosztály számára. A sziget segítségével nemcsak a környezet kontrollálható könnyen, hanem a belépés is szigorú szabályokhoz kötött. A 2. számú ábrán a cikk szerzőjének avatárja látható egy hőlégballonban a Vill@ge szigetén.

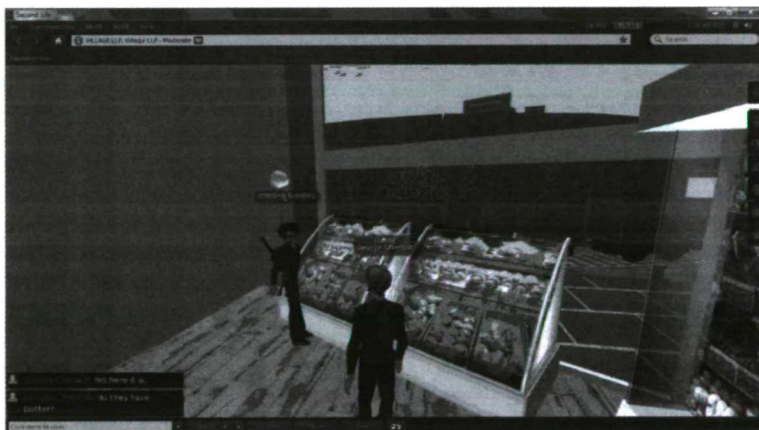

2. ábra

A Vill@ge sziget témérdek lehetőséget kínál 7-8 éves gyerekeknek az idegen nyelv gyakorlására, s valódi kihívást jelent számukra a nyelvhasználat szempontjából. A lehetőség már csak azért is adott, mert a kisgyermekek általában rendkívüli módon lelkesednek a 3D-s világok iránt. A legtöbb gyerek számára újdonságot jelentenek a virtuális házakban lakó és tevékenykedő virtuális emberek, akik tudnak enni, mozogni és beszélni. Az idegen nyelvek tanulásában is nagy jelentőségű a háromdimenziós környezet. A kihívást ezek megtervezésében az jelenti, hogy a nyelvtanulók megnyilvánulásai a 3D-s világban elsősorban nem nyelvi jellegű-

ek. Megváltoztatják például avatarjuk küllemét, új öltözkéket adnak rá, vagy egy emberi alakot állattá változtatnak át; mindezeket egyetlen szó nélkül, mindenféle nyelvi interakció megléte nélkül is megtehetik. A 3D-s világ körbepüléséhez sem kell semmiféle nyelvi megnyilvánulás. Ezeket a problémákat úgy próbáltuk meg kezelni, hogy minden esetben előírás a nyelvhasználat. Így például, ha valaki meg kívánja változtatni avatarja öltözkéket, minden esetben el kell mennie egy ruházati szaküzletbe, és párbeszédbe kell elegyednie egy ún. *bortal*, azaz egy komputer vezérelte avatarral, hogy megvásárolhassa az áhított új ruhákat. Ha a vásárlót cserben hagyja nyelvtudása, nem érheti el célját sem. A virtuális világ más lehetőségeket is kínál, például a repülést vagy az autóval való utazást, ezek azonban a projektben a nyelvi feladatok sikeres végrehajtásáért járó jutalomként jelennek meg.

A Vill@ge környezetbe integrált nyelvi interakciót jól példázhatjuk a sziget egyik üzletében történő vásárlással. A bevásárlólista segítségével történő vásárlás általában nem kíván különösebb nyelvi felkészültséget. A mi esetünkben azonban a vásárlás egy anyanyelvi beszélővel párban zajlik. Az anyanyelvi beszélőnél van a bevásárlólista, a nyelvet tanulóknál pedig egy bevásárlókosár, amelyet meg kell töltenie a szükséges árucikkkel. Amikor az árucikket jelentő szó jelentése nem világos, rámutatással, körülírással lehet segíteni. Ez történhet szóban egy mikrofon és egy headset segítségével, vagy írásban, a párbeszédet a számítógép képernyőjén megjelenítve. A 3. ábrán két avatar látható a szupermarketben, a feladat kipróbálása közben az angol kommunikáció írásban történik.

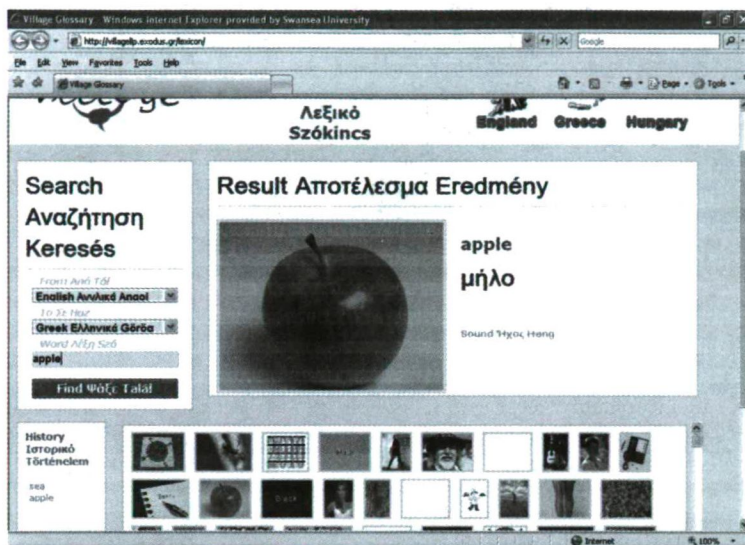
3. ábra. Vásárlás a szupermarketben feladat a Vill@ge szigeten

Ebben az életkorban a nyelvtanulók nyelvtudásának szintje még elég alacsony, és segítségre van szükségük a feladatok megoldásában. A kijelölt sziget lehetővé teszi a nyelvi támogató funkciók beépítését a környezetbe. A nyelvtanulók rendelkezésére áll egy szótár, pontosabban egy képes szótár (pictionary), amelyet a programba épített virtuális számítógépeken keresztül érhetnek el. A képes szótárban megtalálják, és meg is hallgathatják az ismeretlen szavakat. A 4. ábra a képes szótár egy képernyőképét mutatja, amely angol, görög és magyar nyelven működik.

A környezetet meg is lehet változtatni, és akadályokat is hozzáadhatunk olyan játékokhoz, amelyekben a résztvevőknek útba kell igazítaniuk egymást az épületek labirintusában. Emellett arra is lehetőség van, hogy olyan elemeket adjunk a környezethez, amelyek kapcsolódnak a tantervhez és a tananyaghoz. A Vill@ge szigeten jelenleg állatkert, ruházati bolt,

múzeum, játszótér és szupermarket is található, mivel a kedvenc állatok és ételek témája szinte minden, ennek a korosztálynak szóló idegen nyelvi tananyag részét képezik. Emellett más helyszíneket, például éttermet vagy karaoke bár is hozzá tudunk adni a helyszínekhez a tanulók igényeinek megfelelően.

4. ábra. Példa a képes szótár (Pictonary) nyelvi támogatásra

A sziget lehetővé teszi, hogy a nyelvtanulók szabadon mozogjanak a környezetben, és kapcsolatba lépjenek minden avattal és bottal, amelyekkel találkozhatnak. A szigetre korlátozott és ellenőrzött a belépés, és ebben a környezetben nincs lehetőség arra, hogy a nyelvtanulók ismeretlen és potenciálisan veszélyes felnőttekkel találkozzanak.

A Vill@ge sziget és a felnőtt nyelvtanulók

A Vill@ge szigetet használó felnőtt nyelvtanulók általában nyelvileg magasabb szinten vannak, mint az általános iskolás nyelvtanulók, és a Vill@ge sziget projektben bizonyos szaknyelvi követelményeknek is meg kellett felelnünk. A felnőtt nyelvtanulók azért használják a környezetet, hogy az idegen nyelvet ingatlanközvetítő, utazási iroda vagy banki környezetben gyakorolják. Ezért a programban virtuális bankot, utazási irodát és ingatlanközvetítői irodát hoztunk létre. Ezeken a helyszíneken a nyelvtanulók a szaknyelvet a környezeten belül gyakorolhatják, és hasonlóan az általános iskolás nyelvtanulókhoz, a felnőtteknek is feladatokat kell megoldaniuk. A felnőtteknek kialakított feladatokban a nyelvtanuló például banki alkalmazott lesz, akinek az ügyfél avatoraknak kell segítenie. Az ügyfelek a szerepjátékon belül bankszámlát szeretnének nyitni vagy pénzt szeretnének felvenni. Az 5. ábra egy virtuális bank belsejét mutatja, ahol az egyik avatar az ügyfél, a másik avatar pedig a banki alkalmazott szerepét játssza.

5. ábra. A Vill@ge bankban

Ebben az esetben a botok ügyfelek szerepét játsszák, és ki tudjuk használni az általuk használt nyelv megjósolhatóságát és formulaszerűségét. A botokat számítógépek, és nem egy másik ember irányítja, és arra programozták be őket, hogy előre megadott kérdéseket tegyenek fel, majd a válaszokban található kulcsszavak alapján feltegyék a következő kérdést. Ez egy nagyon nehéz programozási és nyelvészeti feladat, amelyet a projekt során nem biztos, hogy sikerül megoldani, azonban kijelöli ezen programok jövőbeli fejlesztési irányait.

A Vill@ge 3D-s világában való látogatással szerzett nyelvi-kulturális ismeretek, az életszerű feladatok megoldásában való jártasság tartalmi és módszertani szempontból is újdonságot jelenthet az idegen nyelveket tanuló fiatalok számára a nyelvvizsgákra való felkészülésben. Egyetemi és főiskolai tanulmányaik alatt minden hallgatónak középfokú, szaktól függően esetleg akár felsőfokú nyelvvizsga-bizonyítványt kell szereznie idegen nyelve(ek)ből, bizonyos esetekben speciális (pénzügyi, turisztikai, üzleti nyelvi) szaknyelvi vizsgát kell tennie a diploma / oklevél megszerzésének részeként. Napjainkban a nyelvvizsgák egyre növekvő mértékben gyakorlatorientáltak: a vizsgázóknak nemcsak nyelvi felkészültségüket kell bizonyítaniuk, hanem konkrét szituációra épülő, gyakran a célnyelvi társadalom, üzleti élet és kultúra ismeretét is feltételező feladatokat kell megoldaniuk. Az életszerű szituációk, a célnyelvi környezet szimulálásában az idegen nyelvű interakció begyakorlásában a Vill@ge mind egész környezetével, nyelvi anyagaival és feladataival, mind az anyanyelvi beszélőkkel való rendszeres kommunikációval egyedülálló lehetőségeket teremt a vizsgára való sikeres felkészüléshez.

A felnőtt nyelvtanulóknak jóval több lehetőséget adhatunk arra, hogy szabadon bolyongjanak a *Second Life* teljes virtuális világában, és a kutatás egyik lehetséges iránya az, hogy anyanyelvi és nem anyanyelvi beszélőket helyezzünk el egy viszonylag természetes környezetben, például egy étteremben vagy egy boltban, ahol a nyelvórákhoz kapcsolódó kööttségek nélkül, szabadon tudják gyakorolni a nyelvet, például a fent említett szupermarketes feladatban leírt kööttségek nélkül. Korábbi munkáinkból és a korábbi kutatási eredmények alapján ismert, hogy az ilyen jellegű feladatok arra ösztönzik a hallgatókat, hogy minél többet beszéljenek az idegen nyelven. A felhasználók megvitatják az adott környezet elemeit, tehát ha egy étterem mellett sétálnak el, megbeszélik, hogy mik a kedvenc ételeik, ha egy mozi mellett haladnak el, elmesélik, hogy milyen filmeket láttak mostanában. Számunkra ebben a helyzetben az a fontos, hogy milyen előnyeik származnak a nyelvtanulóknak a szabad nyelvhasználatból, ami természetes a *Second Life* minden felhasználója számára.

Nyelvtanulás és a *Second Life*

A Vill@ge sziget létrehozásának célja, hogy virtuális környezetben keresztül segítse a nyelvtanulást. Fontos megjegyezni, hogy a nyelvi fejlődés és haladás mérhető. A Vill@ge sziget használatával kapcsolatos kutatások jelenleg is folynak, és ebben a szakaszban még nem lehet pontosan meghatározni, hogy mennyi és milyen haladás érhető el az idegennyelvtanulásában a Vill@ge sziget segítségével. A program egy prototípusával, általános iskolás korú nyelvtanulók körében végzett kutatások és a korábbi virtuális környezetekkel végzett vizsgálatok nagyon ígéretes eredményeket hoztak, és a diákok számára leghasznosabb interakció-típusok számos érdekes jellegzetességére hívták fel a figyelmünket.

Az egyik ilyen jellemző az, hogy a diákok nyelvhasználata során a nyelvi interakció sebessége viszonylag lassú. A kezdő szintű nyelvtudással rendelkező idegennyelvtanulók sokszor nem tudják teljesen kihasználni a *Second Life* által nyújtott, valós idejű interakciós lehetőségeket egy másik avattal. Az általános iskolás nyelvtanulók számára nagyon gyors az a sebesség, amellyel fel kell dolgozniuk a hozzájuk intézett információt, és amivel válaszolni kell a feltett kérdésre. Számukra hasznosabb felhasználási módnak tűnik ebben a környezetben a gépelt üzenetekkel történő kommunikáció. Ennek során a tanulók a nekik legmegfelelőbb tempóban olvashatják el és olvashatják újra a nekik címzett üzenetet, a szavak közötti szünetek pedig segítenek a szavak elkülönítésében és sikeres felismerésében. A nyelvtanulók közösen tudják létrehozni a válaszokat, amelyeket ellenőrizni és javítani lehet a leadás előtt. Így az interakció nem tűnik mesterkéltnek, habár a beszélt nyelv esetében esetleg annak tűnhetne (Milton és Garbi 2000).

A korábbi virtuális környezetek használatával kapcsolatos vizsgálatok eredményei azt mutatták, hogy alsósok mérhetően folyékonyabb nyelvhasználók lettek. Milton és szerzőtársai (2000) és Filipoupolitis (2005) arról számolnak be, hogy növekedett az idegen nyelven kimondott üzenetek hossza és az a sebesség is, amivel a fiatal nyelvtanulók az üzeneteket létrehozták, más nyelvtanulókkal történt mindössze néhány órás virtuális interakció után.

A fent említett szupermarketes feladattal kapcsolatos esettanulmány is értékelhető szókincsbővülésről számolt be a Vill@ge szigeten történt interakció eredményeképpen. Különösen érdekes számunkra a szókincsbővülés vizsgálata a Vill@ge sziget használatával kapcsolatban, mivel az idegen nyelvi szókincs nagysága és az ismert szavak az általános nyelvtudás jó indikátorai, és a szókincs mérésére rendelkezésünkre álló módszerek jól mérik a viszonylag kisebb szókincsbővülést is. A Vill@ge program egy fejlesztés alatt álló változatát használó, a görögöt idegen nyelvként tanuló abszolút kezdő (aki valamennyire ismerte a görög abc-t), és egy görög anyanyelvű felhasználó találkozott a virtuális szupermarketben. Az volt a feladatuk, hogy együtt vásároljanak be, az egyik résztvevőnél volt a bevásárlólista, de nem tudott semmilyen árut megérteni vagy levenni a polcról; a másik résztvevő pedig az első útmutatásai alapján kiválasztotta a megfelelő termékeket, hogy elhelyezze őket a bevásárlókocsiban. Először a görög anyanyelvűnél volt a bevásárlólista, és szavak és gesztusok segítségével határozta meg az árukat a nyelvtanuló számára. Amint a nyelvtanuló megtanulta a szavakat, szerepet lehetett cserélni, és új listával elvégezni a feladatot. A lista megírása során hallás utáni interakció zajlott. A feladat egy óráig tartott.

A bevásárlólista 40 elemet tartalmazott, például tejet, tojást, kekszet, banánt. A feladat elvégzése előtt a Vocabulary Knowledge Scale (Paribhakt és Wesche 1993) segítségével teszteltük a listán szereplő szavakat (előzetes tesztelés); a skálán a szavakat 0 (még soha nem hallottam / láttam ezt a szót) és 3 (ismerem ezt a szót, és tudom, hogy kell használni) között lehet pontozni.

A feladat előtt az élelmiszerekkel kapcsolatos szavak szinte teljesen ismeretlenek voltak, és ez is volt a célunk. Néhány esetben előfordult, hogy a nyelvtanuló számára a szavak egy

hasonló értelmű angol szóhoz hasonlítottak, így a szavak jelentését valamennyire meg lehetett jósolni. Egy órányi interakció után a nyelvtanulót újra tesztelték, és az eredmények alapján úgy tűnik, hogy a tanuló számára majdnem az összes szó ismert volt, jelentést tudott hozzájuk rendelni, és ismerte a használatukat. Az eredményeket a 6. táblázat foglalja össze.

Skála	0	1	2	3
Előzetes teszt	37	3	0	0
Feladat elvégzése utáni teszt	0	0	1	39

2. táblázat. A supermarket esettanulmány előzetes és utólagos tesztelési eredményei.

A szókincs bővülés üteme az esettanulmány alapján nagyon magas, több mint 30 szó egy órányi 'tanulás' során. Ez az adat összehasonlítható a szótanulásközpontú informális feladatok során elért eredményekkel (Horst és Meara 1999, Milton 2008), és Fitzpatrick és szerzőtársai (2008) kétnyelvű szólistatanulási kísérletének eredményeivel. Az esettanulmányban ismertetett eredmények jóval magasabbak, mint a hagyományos tantermi órán vizsgált szótanuláshoz kapcsolódó adatok, ahol a szókincs bővülés két szó per óra (Laufer 2010) vagy négy szó per óra (Milton és Meara 1998). Az eredmények nagyon biztatóak, azonban meg kell jegyeznünk, hogy az esettanulmányban részt vevő nyelvtanuló nagyon tehetséges volt, azonban nem minden nyelvtanuló találná ezt a környezetet ugyanennyire hasznosnak. Továbbá, a feladat nagyon korlátozott volt, kézzelfogható árucikkekhez kapcsolódott erősen kontrollált környezetben. Ebből az esettanulmányból nem lehet egyértelműen megállapítani, hogy ennek a tanulmánynak a hatékonysága mennyire terjeszthető ki a szótanulás és a nyelvtanulás más területeire.

A korlátozott esettanulmány alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a 3D-s világ képes olyan termékeny nyelvtanulási környezetet nyújtani, ahol a nyelvtanulók megismerik a szavak jelentését, és eredeti nyelvi interakcióra van lehetőség még az osztályteremben is, ahol normális esetben ilyen interakciót szinte lehetetlen létrehozni. Habár a nyelvtanulók nincsenek külföldön, mégis idegen nyelvi környezetbe kerülnek, ahol olyan tevékenység alapú kommunikatív feladatokat kell megoldaniuk, amelyeket bizonyos szerzők (például Brumfit 1984, Willis 1996, Willis és Willis 2007) hasznosnak tartanak a tanulás szempontjából.

Jelenleg a korai szakaszában tartunk annak a kutatásnak, amelynek segítségével pontosan meg tudjuk határozni, hogy az idegen nyelvet tanulók hogyan tudják a legjobban kihasználni a *Second Life* és más virtuális világok kínálta lehetőségeket, ahol olyan módon tudják használni a tanult idegen nyelvet, melyre nem lenne lehetőség a hagyományos osztálytermi környezetben. Az előzetes eredmények arra engednek következtetni, hogy az ilyen programok jól átgondolt használata jelentős eredményeket hozhat.

IRODALOM

- Al_Saif, A. (2011) *Explaining the EFL Vocabulary Knowledge of learners in Saudi Arabia*. Unpublished PhD dissertation, Swansea University.
- Brumfit, C. (1984) *Communicative Methodology in Language Teaching*. Cambridge; Cambridge University Press.
- Filipoupolitis, F. (2005) *Teaching EFL to young learners using the VIRLAN programme*. Unpublished MA dissertation, Swansea University.
- Fitzpatrick, T., Al-Qarni, I. and Meara, P. (2008) Intensive Vocabulary Learning: a case study. *Language Learning Journal*, 36(2), 239-248.

- Harris, V. and Snow, D. (2004) *Classic Pathfinder: Doing it for themselves: focus on learning strategies and vocabulary building*. London; CILT.
- Häcker, M. (2008) Eleven pets and twenty ways to express one's opinion: the vocabulary learners of German acquire at English secondary schools. In *Language Learning Journal*, 36(2), 215-226.
- Horst, M. and Meara, P.M. (1999) Test of a model for predicting second language lexical growth through reading. *The Canadian Modern Language Review/La Revue canadienne des langues vivantes*, 56, 2 (December/decembre), 308-328.
- Laufer, B. (2010) Form-focussed instruction in second language learning. In Chacón-Beltrán, R., Abello-Contesse, C. and Torreblanca-López, M. (eds.) *Further insights into non-native vocabulary teaching and learning*. Bristol; Multilingual Matters, 15-27.
- Milton, J. (2008) Vocabulary Uptake from Informal Learning Tasks. *Language Learning Journal*, 36(2), 227-238.
- Milton, J. (2009) *Measuring Second Language Vocabulary Acquisition*. Bristol; Multilingual Matters.
- Milton, J. and Garbi, A. (2000) Collaborative Foreign Language Learning on the Internet for Primary Age Children: Problems and a Solution in *Educational Technology and Society*, 3(3), 286 – 292.
- Milton, J. and Meara, P. (1998). Are the British really bad at learning foreign languages? *Language Learning Journal*. 18, 68-76.
- Milton, J., Patrikakos, A., Antonopoulou, Z., Papakostopoulou, N., and Papatheodorou, A., (2000) Use of Language Resources in Interactive On-line Educational Communities-the VIRLAN System. In *Proceedings of the Language Resources and Tools for Educational Applications Workshop in the Second International Conference on Language Resources and Evaluation*, Athens, 2000, 1-6.
- Paribakht, T.M. and Wesche, M (1993) The relationship between reading comprehension and second language development in a comprehension-based ESL program. *TESL Canada Journal*, 11, 9-29.
- Richards, B.J., Malvern, D.D. and Graham, S. (2008) Word frequency and trends in the development of French vocabulary in young intermediate students during Year 12 in English schools. *Language Learning Journal*, 36, 2, 199-214.
- Tschichold, C. (2008) Vocabulary in tricolour: Do learners have a chance? Paper to BAAL September 2008.
- Willis, D. and Willis J. (2007) *Doing Task-Based Teaching*. Oxford; Oxford University Press.
- Willis, J. (1996) *A Framework for Task-Based Learning*. London; Longman;

VASVÁRI ZOLTÁN

középiskolai tanár

Bókay János Humán Kéttannyelvű Szakközépiskola,

Szakiskola és Gimnázium

Budapest

A Balaton a magyar költészetben

(A *Regionális kultúra* érettségi témakör egy lehetséges változata)

Az új érettségi talán két legizgalmasabb témaköre a *regionális kultúrák* és az *irodalom határterületei*. A két témakörbe sorolt témák szinte mindegyike újdonságként jelentkezik korábbi, hagyományos irodalomtanításunkhoz képest, noha az igényes tanárok mindig is megpróbálták becsépészni a szorító időkeretek közé ezeket az érdekes, a diákok figyelmét könnyen megragadó kérdésköröket. E témakörök változatos, sok tantárgyi integrációs lehetőséget biztosító kulturális jelenség megtárgyalására, feldolgozására adnak lehetőséget. A *regionális kultúrák* az irodalmi alkotásokat, jelenségeket tágabb művelődéstörténeti kontextusokban képesek bemutatni a diákoknak, az *irodalom határterületei* pedig arra hívják föl a tanulók figyelmét, hogy az irodalom és a társművészetek komplex egységet alkotnak a kultúra egészében. Kiváló példáját nyújtja e szemléletmódnak a többször vitatott, de megkerülhetetlen új, há-

romkötetes irodalomtörténetünk (*A magyar irodalom története I-III.* Főszerk.: Szegedy-Maszák Mihály. Gondolat, Budapest, 2007), és az annak nyomán létrejött interaktív internetes irodalomtörténeti portál, a *Villanyспенót* (irodalom.elte.hu/villanyспенot/index...). A *Villanyспенót* tartalmazza egyrészt *A magyar irodalom története* című irodalomtörténeti kézikönyv fejezeteit, másrészt az újabb, csak a Világhálón publikált cikkeket, továbbá a belőlük készült puskákat, jegyzeteket, kritikus vázlatokat, tanulási segédleteket, valamint az ezekről folyó vitákat.

Magam a *Módszertani Közlemények* 2010/3. számában közöltem egy írást a *Regionális kultúra* egy lehetséges változatáról, amelyben egy *lokális* témát, a Józsefváros a magyar irodalomban tárgykör érettségi témakörként való feldolgozását mutattam be, majd a 2010/4. számában Ingmar Bergman *A hetedik pecsét* című filmjének példáján *Az irodalom határterületei* témakör egy kínálkozó változatát adtam közre.

Jelen írásom e mini sorozat harmadik, lezáró darabja. Ebben az írásban a *Regionális kultúra* témakör egy olyan földolgozási módjára adok példát, amely túlmutat a lokális kereteken, egyben bármely magyar középiskolában földolgozható, függetlenül attól, mely településen működik. A témakör: a Balaton mint táj költészeti megjelenítésének érettségi tételként való feldolgozása.

1. Felkészülés a téma kidolgozására

Vannak vidékek, amelyek többek pusztán földrajzi tájnál.

A szülőföld minden ember számára életre szóló kapaszkodó, élményvilág. De vannak választott tájak is, amelyekről, megismerve, megélve, megszeretve azokat, többé nem lehet szabadulni – a táj nem ereszt, elvár, visszahív.

Magyar ember számára ilyen *vidék* a Balaton. A táj, ahol a *keserű* a szájban *édessé* ízesül.

Nem volt ez mindig így.

Történelmünkben maga a tó és közvetlen környéke a XVIII. századig csak a Balaton melletti várak, a köré települt néhány mezőváros és a tó partjától kissé távolabb, a berkek ölén meghúzódó falvacskák mindennapi, koronként változó, hol nyugalmasabb, hol véres-izgalmas életében kapott szerepet.

Időről időre egy-egy utazó, hadmérnök vagy literátus ember is ellátogatott a Balatonhoz, de alig akadt, akit komolyabban megihletett.

A magyar középkor íróit, a reneszánsz humanistáit szinte meg sem érintette a tó szépsége, varázslatos világa.

Oláh Miklós érsek nagy történeti munkájában, „Hungáriá”-jában (1536), amelyben Magyarország részletes leírására vállalkozott, csak a dörgicsei bor zamatát és az ízletes balatoni halakat tartotta feljegyzésre méltónak. Külföldi utazók – mint a XVII. században a török Evlia Cselebi – fel sem figyelnek a tündéri tájra. Cselebi a várakat mutatta be, és a Balaton emésztést segítő, egészséges vizét dicsérte.

Költő nem is gondolt arra, hogy versben szóljon a Balatonról.

A döntő változás a XVIII. század utolsó évtizedeiben következett be.

A Balaton még továbbra sem üdülőhely, de már vannak a tó mellett, közelebbi-távolabbi környékén élő írók, költők, akik felfedezik természeti szépségét, viharokban megmutatkozó, félelmes nagyszerűségét, melyek poétikai tartalmak kifejezőjévé válnak tollukon.

1777-ben Fejér Antal táblabíró – talán elsőként – terjedelmes versezetben magasztalja Füred erényeit, szépségét, fürdőkultúráját anélkül, hogy a Balatonról említést tenne. Füred még sokáig elsősorban savanyúvízéről híres gyógyfürdő, sem mint balatoni fürdőhely!

A Balaton első poétája a hol Füreden, hol Szántódon lakó Pálóczi Horváth Ádám, aki az 1787-ben szerzett, *Egy szép asszony mentsége, kit a Balaton látogatóba menni nem eresztett* című versének első sorában „*kisded tenger*”-nek hívja a Balatont, egyébként barátja, Kazinczy Ferenc nyomán; ő keresztelte el 1775-ben „*Magyar tenger*”-nek szép tavunkat.

Pálczi Horváth Ádám fellépte után megindul a Balaton felfedezése a költészet számára. Ebben döntő szerepet kaptak a nagy Festetics György kezdeményezte keszthelyi helikoni ünnepek és az azokon megjelenő költők: Berzsényi Dániel, Kisfaludy Sándor, Kis János és a „*Dunántúl Sappho*”-ja, Dukai Takách Judit.

Berzsényinek, a Balaton egyik legnagyobb poétájának költészetében a tó a klasszikus kor helikoni tájának pannóniai megfelelője. A tündéri, sokszínű táj leírása mellett a múlt sokat sejtető, filozofikus tanulságokkal kecsegtető emlékei is mindig ott vannak költeményeiben.

Egészen megdöbbentő olvasni Dukai Takách Judit és Kis János hihetetlenül modernnek ható, találóan pontos költői leírásait (*A Keszthely-vidék leírása, A Balaton melléke*).

A Badacsonyan letelepedő katonatiszt és költő, Kisfaludy Sándor, aki semmihez nem hasonlítható, a korszakban, de később is rendkívül népszerű poétikai világot teremtett a biedermeier szellemében, a tó csodás szépségét a Balaton-felvidék történelmével, színes néphagyományával, az itt élő nép mindennapjainak bemutatásával fűszerezve.

Talán meglepő, de tény, hogy Virág Benedek az elsők között használja poétikai eszközként a Balatont költői témái megfogalmazásához (*Lámia, Panasz a múzsa ellen Takács*).

Csokonai Vitéz Mihály Somogyba utaztában találkozik a Balatonnal, és ihleti e találkozás máig legfontosabb balatoni verseink egyikére, amelyet egyébként két változatban is megírt (*A tihanyi ekhóhoz, A füredi parton*).

A folklórból kiváltképpen a balatoni népmondák hatnak költőinkre. (A hegyekhez fűződő mondák: Csobánc, Tátika, Tihany; a kecskekörmökről és a tihanyi visszhangról szóló eredetmondák; a halászhagadákról regélt történetek.) Garay János füredi nyaralása élményeit, az ott hallott népmondákat dolgozza fel költői ciklusban, 1848-ban ki is adja *Balatoni kagylók* címmel, ugyanakkor Kisfaludy Károly népdal formájában dicséri a Balatont.

A Balaton költői felfedezéséhez végül egy közlekedés- és ipartörténeti esemény is hozzájárult: a balatoni hajózás megindulása.

Festetics György 1797-ben bocsátotta vízre híres vitorlását, a Főnix teherszállító gályát. Baróti Szabó Dávid és Batsányi János himnikus magasságokba szárnyaló rövid versét ez az esemény ihlette, Virág Benedek is ódában állított emléket a nagy tettnek. Csokonai Vitéz Mihály szintén megemlékezik a balatoni vitorlás közlekedés kezdeteiről. Garay János epigrammában már Széchenyinek, a Kisfaludy gőzösnek, a balatoni gőzhajózás megindulásának dicséretét zengi.

A XVIII. század végétől és a reformkor idején, lényegében 1848-ig végbement a Balaton költői felfedezése. A táj ekkor még nem nyaralóhely – kivétel a savanyúvizes gyógyfürdő, Füred –, nem a fürdőélet, a nyaralás vidám pillanatainak megragadásával nyújt költői témát, hanem elsősorban ígéző természeti szépségével, drámai színeváltozásaival, egy klasszikus, helikoni korszak vidékének lehetséges poétikai párhuzamával és a felfedezett népköltészet színes mondavilágának a magyar költészetbe történt beemelésének lehetőségével.

1849 után jó pár évtizedre elhallgat a balatoni költői múzsa.

Jókai 1857 augusztusi, Füredről Keszthelyre, majd vissza megtett, Balaton-felvidéki újáról írt beszámolóját (*A magyar Tempevölgy*) 1858. április 25-e és június 6-a között adta közre hét részletben, 14 fametszet illusztrációval a korszak meghatározó folyóirata, a *Vasárnapi Ujság*. 1872-ben Jókai megírta *Az arany ember*-t, benne a befagyott Balaton felülmúlhatatlan leírásával, noha nem is volt személyes tapasztalata a tó téli világáról. Jókai leírásai magas szintű költészeti remeklések – de nem versek!

Az új balatoni költőnemzedék jelentkezésére még néhány évet várnunk kellett. Ők már egy új balatoni világot képviselnek, s ez a *balatonpoétika*. E költői világlátás kialakulásában döntő szerepet kapott, hogy a Balaton a XIX. század végére üdülőhellyé változott. 1861-ben elindult a Déli Vasút, amely elérhetővé tette a somogyi Balaton-partot, és a siófoki hajóra szállás lehetőségével közelebb hozta Füredet és az északi partot.

Az új nemzedék tagjai közül a fiatalon elhunyt, zaklatott idegzetű Soós Lajos költészetének szinte állandó műzsája a Balaton. Lampérth Géza Dörgicse fölött, Mencshelyen született, így érthető szoros kötődése a tóhoz. De a korszak nagy, illetve vezető költői is, Vajda János, Ábrányi Emil, Kiss József, Endrődi Sándor és mások, akik nyaralóként kötődnek már a tájhoz, versek sorában dolgozzák fel balatoni élményeiket.

Az első világháború után ismét új korszak kezdődött a tó életében, a balatoni nyaralások történetében – és természetesen a balatoni költészetben.

Két háború közötti költészetünk olyan nagy alkotóit ihlette meg egy-egy vers erejéig a Balaton, mint Kosztolányi Dezsőt, Szabó Lőrincet, József Attilát, Jankovich Ferencet, Reményik Sándort, a fiatal Illyés Gyulát, Rónay Györgyöt és Takáts Gyulát.

Más és más e költők viszonya a tóhoz, a tájhoz. Egyben viszont azonos: a Balaton tündéri, fenséges vagy félelmetes hangulatát a legmagasabb esztétikai-poétikai szinten közvetítik a számunkra.

Kosztolányi Dezső két balatoni versének egyikében: *A magyar koldus*-ban a magyar valóság sokatmondó szimbólumaként jelenik meg a tó. *A Milyen sötét-sötét a Balaton* címűben az ifjúság, az élet múlandóságán mereng a költő az őszi balatoni tájat szemlélve.

Jankovich Ferenc verseiben a dunántúli táj, benne kiemelten a Balaton a szemérmes hazaszeretet nagy ívű jelképévé válik.

Reményik Sándor Tihany-versei a költő vallásos válaszkísérletei a magyarságnak a trianoni tragédiájából eredeztetett sorskérdéseire.

József Attila két balatoni verse az 1936 nyarán, Balatonszárszón, az Eta nővére által bérelt panzióban töltött gondtalan, nyugodt napokban született. *A hullámok lágy tánca...* kezdetűben a beesteledő Balaton nyugalma szemlélve próbál megbékélni a világgal és magával. A másik, a közismert, nagy vers, *a Balatonszárszó létösszegző, minimalista, filozofikus remeklése* már a közelgő, tragikus véget előlegezi, de ebben még a szörnyűségek csak fenyegető rémekként sejlenek. A vers a József Attila-i tájbrázolások antropomorfizálási technikájának egyik legszebb példája.

A Balaton-mellék szülötte, Takáts Gyula hosszú életén keresztül a táj és a benne élő egyszerű, kétkezi emberek hű, költői krónikása volt. Költészete az egyetemes emberi lét kérdéseinek boncolgatásáig jut balatoni verseiben (is).

Szabó Lőrinc sokat és sokfelé időzött a Balaton partján. Kedvenc helye Balatonföldvár volt.

Illyés Gyula a háború után Tihanyban rakott fészket. Költészete meghatározó jelentőségű, akárcsak Szabó Lőrincé, a balatoni poétikában.

Rónay György gyermekként találkozott először a tóval. A költő tizenöt éves korában a Balaton mellett, Szántódon nyaralt, itt érintette meg az első szerelem. Az ismeretlen, izgató élmény, a balatoni hangulat természetesen azonnal ihletője lett az irodalomba készülődő poétának. 1931-ben, érettségijének évében jelent meg első verseskötete, *A tulipánok elhervadtak*. A meglepő tematikai gazdagságú kötetben külön hangot kap a balatoni nyár, az első ifjúkori szerelem emléke. Ettől kezdve a balatoni táj, annak semmi máshoz nem hasonlítható hangulata állandóan jelen van írásművészetében. 1939-ben már házas emberként Balatonszepezden, egy panzióban töltötte a nyarat. E nyár emléke is ott található *Az alkony éve* című regénye lapjain. Aztán 1941-ben már Szárszón pihent, és ettől kezdve minden nyarat itt töltötte. Sokszor tavasz végén, kora ősszel is el-elszökött néhány napra a fővárosból, sokkal inkább nyugodtan elmélkedni, gondolkodni és dolgozni, mint csak pihenni. A háború után, amikor már ismét lehetett a Balatonnál üdülni, minden szárszói évadról versek sorában emlékezett meg, ezeket az ötvenes évek végétől rendszeresen megjelenő kötetekben külön ciklusba rendezve publikálta: *Nyár, 1957; Fekete rózsá, 1961; A város és a délibábok, 1964; Tükör és tűz, 1966; A tenger pántlikái, 1969; Téltemető, 1973; Mérleg, 1974; Kakucs rózsák, 1977.*

Az 1945 utáni évtizedben – a háború borzalmas utóhatása és a Rákosi-korszak rémségei miatt – alig beszélhetünk balatoni nyaralásokról, a múzsa is jobbra elhallgatott, vagy a múltból élt. A költők számára *azilumként* Szigliget maradt, számos verset ihletve. Kiemelkedik a sorból Szabó Magda *Szigliget* című alkotása.

Az ötvenes évek végétől szerencsére újra indult a balatoni fürdőélet, és ezzel együtt új erőre kapott a tó költészete is.

A nagy öregek: Kassák Lajos, Fodor József, Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, Takáts Gyula, Jékely Zoltán, Rónay György, Csorba Győző, Devecseri Gábor mellett megjelent a fiatal nemzedék: Somlyó György, Pilinszky János, Nemes Nagy Ágnes, Nagy László, Simon István, Szécsi Margit, Garai Gábor és mások a balatoni költészetükkel is. Az ebben a korszakban született balatoni versek nagyrészt nyaralások vagy éppen őszi-téli tóparti pihenések emlékéből születnek. Nem egy esetben az egyszerű élményrögzítést messze meghaladó, filozofikus mondanivaló megfogalmazásának elindítói – Berda József: *Elmélkedés egy badacsonyi diófa alatt*, Illyés Gyula: *A tihanyi Templom-hegyen*, Pilinszky János: *Éjféli fürdés*, Rónay György: *Október Szárszón*, Szabó Lőrinc: *A földvári mólón*, Zelk Zoltán: *Örök téma* stb.

A hatvanas évek elejétől napjainkig töretlen költőink között a Balaton mint téma népszerűsége. Örvendtes a műfaji és a szemléleti sokszínűség, az egyszerű élményrögzítéstől a létfilozófiai összegezésekig terjedő széles választék.

Kortárs költészetünk olyan nagyjai, mint Tandori Dezső (1976/715 – *Szárszó, Szemes, Lelle*), Parti Nagy Lajos (*Medwendel*) és Kántor Péter (*Ábrahámhegyi éjszaka*) szólalnak meg kiemelkedő gondolati költeményekben a Balaton nyújtotta élmény hatására.

Külön fel szeretnénk hívni a figyelmet napjaink költői középnemzedéke legjelentősebb alkotóinak – Szabó T. Anna: *A kenesei töltés*, Tóth Krisztina: *Balaton*, Térey János: *Földvári elégia, Földvár, apály* – nagy hatású Balaton-verseire és a legfiatalabbak – Áldozó Krisztián: *Balaton (szabadon)*, Fenyvesi Orsolya: *Stone Disco, Balatonlelle*, Karafiáth Orsolya: *Csopak*, Pallag Zoltán: *Szeptember, avagy nem felejtetek*, Szálinger Balázs: *Balatonszentgyörgy* – ígéretes alkotásaira.

A Balaton két évszázada ihleti meg újabb s újabb költőnemzedékek tagjait. Az újonnan fellépő, fiatal költők mindig tudtak és tudnak újat mondani a Balatonról és a Balatonnal – az életről, a mindenségről, a végső kérdésekről is.

2. Az érettségi tétel

Témakör: Regionális kultúra

Tétel: A Balaton a magyar költészetben

Feladat: Az alábbi három versidézet alapján fogalmazza meg, hogyan változott a költők szemlélete, viszonyulása a megidézett, illetve ihletet adó balatoni tájhoz! Milyen poétikai eszközökkel élt a három költő?

(1)

Berzsenyi Dániel: A Balaton (Matthissonhoz)

*Jer nézd a Balatont, mikor a nap reggeli lángja
Tükrözetén reszket s mikor a hold fénye alatt ég!
Nézd a kék hegyeket mint állnak sorba körülte
Mellyeken a nektár csorog és az öröm dala harsog.
Itt meredek sziklák tetein sok régi erős vár
Omladozó falain lebeg a múlt hajdani képe,
S elnyeli a döbbent elmét a fényes előkor.*

[részlet, 1799-1802 között]

(2)

József Attila: [A hullámok lágy tánca...]

*A hullámok lágy tánca s odaát
a lombok gyenge lejtése az éjjelt
lassudan hozták s csillagok raját
hívták reszketni az egekre széjjel.*

*Igy ők. S az érzelmek is csendesen
mozdulnak benn a szívben ringatóan,
emlékezés visszfénye, szerelem
hatalma ring, mint a nagy víz a tóban.*

*Én nem értem, csak érzem az egészet.
Itt tangót jár a sok lány és fiú,
a sok számító, kedves és hiú.*

*Mert ez itt egy divatos nyári fürdő.
De némán, hiszen ráér a természet,
a zene mögött zúg az örök erdő.*

[1936 nyara]

(3)

Szabó T. Anna: A kenesei töltés

*Az egyik oldal sűrűlódásközelben:
sárgálló, nyirkos törzsek és fűvek.
A másik oldalon vakszürke úr,
az ég s a tó ködhályogos szeme.
Nagy csend van, csak a kerék zakatol.
Két valóság közt, vékony vonalon,
nagy nyugalommal megy át a vonat.
Lent lélegzik a roppant szürke víz,
a köddel együtt hullámlik, kicsap,
lassan a töltés legaljáig ér.
A szűk fülkében cigarettafüst.
Hideg párától homályos üveg.*

[2002]

Lehetséges megközelítés:

(1)

Berzsenyi versében a Balaton egy eszményi, *fényes előkor* helikoni tájának pannóniai megfelelője. A tó – melynek napszak szerinti színeváltozásairól pontos leírást kapunk – egyben tükör is: a nemzet történelmének objektumokban visszatükröződő megjelenítője. Egyben a múlt sokat sejtető, filozofikus tanulságokkal kecsegtető emlékeit is képes a szemlélődőben megidézni.

(2)

József Attila szonettjében a személyes élmények és érzések párhuzama, kifejezője a természeti táj. Három természeti mozgás (*hullámok tánca, lombok lejtése, csillagok reszketése*)

rímel a költőben ébredő érzésekre (*emlékezés, szerelemérzés*). Lélek és természet rezdülései kölcsönösen rímelnek egymásra, egyik a másikat idézi meg. Kétféle jelentést kap a *tánc* is (*hullámok lágy tánc – táncoló fiatalok*). A szonett zárlatában az objektív valóság szikár, pontos leírását enigmatikus, kozmikus kép ellenpontoszza: József Attila utolsó éveinek egyik legfontosabb motívuma, a *zúgó, örök erdő*.

(3)

Szabó T. Anna a XXI. század költőjeként a rögzíthető, azonosítható valóságot vizsgálja. A költői láttatást minden ízében áthatja a karakteres érzékletesség, a bölcselő szemlélésnek érdekes ellenpontja néhol az érzékelő pozíció távolodásával/köztessegeével kapcsolatba hozható agnosztikus látásmód.

IRODALOM

Bécsy Ágnes

1976 Jólát és összefoglalás – Berzsenyi: A poézis hajdan és most.

Irodalomtörténet, LVIII. évf. (új folyam VIII.) 4. sz.

2001 *Berzsenyi Dániel*. Korona, Budapest

Csetri Lajos

1986 *Nem sokaság, hanem lélek. Berzsenyi-tanulmányok*. Szépirodalmi, Budapest

Juhász Attila

2003 Több fény ((?)). Szabó T. Anna: Fény. *Új Forrás*, 35. évf. 5. sz.

Szabolcsi Miklós

1998 *Kész a leltár. József Attila élete és pályája 1930-1937*.

Akadémiai, Budapest, 628-630.

Széles Klára

1980 „...minden szervem óra”. *József Attila költői motívumrendszeréről*.

Magvető, Budapest, 203.

Takáts Gyula

1978 Hódolat Berzsenyi szellemének.

Irodalomtörténet, LX. évf. (új folyam X.) 2. sz.

TISZTELETTELJES KÉRÉS ELŐFIZETŐINKHEZ!

Bízunk abban, hogy továbbra is töretlen támogatói, előfizetői maradnak lapunknak. Ennek reményében kérjük minden kedves Előfizetőnket, régieket és újakat, hogy a 2011. évi előfizetési díjat, amely 2500 forint, az alábbi számlára befizetni szíveskedjenek: OTP Csongrád Megyei Igazgatóság, Szeged, Módszertani Közlemények, 11735005-20003933. Kérjük, hogy a lap esetleges lemondását írásban közöljék a Kiadóhivatallal, mert ellenkező esetben továbbra is küldjük a folyóiratot, feltételezve, hogy esetleg a díj befizetésének késedelméről van szó.

Köszönjük megértésüket és támogatásukat.

A MÓDSZERTANI KÖZLEMÉNYEK KIADÓHIVATALA

DR. OLÁH JÁNOS

ny. főiskolai tanár

SZTE JGYPK

Szeged

Küzdelem a kirekesztés ellen a szegedi egyetemen a két világháború között

A cikk Auschwitz felszabadulásának 65. évfordulójának emlékére íródott, egyben megemlékezik a 100 éves Délmagyarországról.

Célja, hogy bemutassa szegedi polgárok megpróbáltatásait, harcait emberi jogaikért, főként a Délmagyarország alapján. Feladatul vállaltuk annak érzékeltetését is, hogy a kor újságírói a legnehezebb napokban is hűek maradtak eszményeikhez, nem éltek vissza a nyomtatott betűvel. Molnár Ferenc így köszöntötte az induló újságot annak első számában (1910. május 22-én a 3. oldalon): „Mi írók és újságírók, akik emberek millióit tanítjuk a szépre, jóra, okosra, becsületesre, üdvözljük szeretettel a Délmagyarországot, mert ez megint egy fáklya, amellyel beszalad valaki a lassan virradó magyar éjszakába.”

A tanulmány szerzője más probléma után kutatva bukkant erre a témára, mely rögtön felkeltette az érdeklődését, s végiglapozta az említett újság összes számát 1918-1945 között és a fontosabb szakirodalmat.

A kölcsönös megbékélés és kulturális integrálódás mellett a kölcsönös gyűlölködésre is vannak példák történelmünkben, melyet mindenekelőtt a hivatalos politikai körök sugalltak. Vannak bizonyos történelmi tények, amelyeket minősíteni is csak történelmi tényként szabad. A szociológia régen bebizonyította, hogy az ember saját csoportját mindig elsődlegesnek tekintette. A szociológiai, pszichológiai tényezők mellett azonban mindig szükséges a történelmi okok, tények feltérképezése is.

A hazai zsidóság száma 1910-ben meghaladta a 900 ezer főt, közülük 700 ezren vallották magukat magyarnak.

A zsidó lakosság a tőkés fejlődés teremtette lehetőségeket használta ki. Magyarországon a falvak lakosai számára a boltos-szatócs és a zsidó ugyanazon fogalom szinonimáját jelentette, noha a hazai zsidóság 35 %-a munkás volt. A magyar zsidók számarányuknál magasabb tömörülése, részesedése a kispolgári, értelmiségi egzisztenciákban lehetővé tette a társadalomfejlődés torzulásainak olyan magyarázatát, mintha a zsidók zárnák el a tömegek előtt a felemelkedés útját.

A századforduló körül az antiszemitizmus európai tendenciaként jelent meg (pl. franciaországi Dreyfus-ügy, oroszországi pogromok, hazánkban a tiszaezslári vérvád stb.), azonban a „zsidókérdés” igazából Közép- és Kelet-Európában jelentett gondot.

A zsidók körében nem alakult ki modern nemzettudat, annál inkább a vallási és etnikai különállás gondolata. A felvilágosodás korától elsősorban ott keresték a beilleszkedés lehetőségét, ahol emancipációt, kultúrát és civilizációt nyerhettek (azaz, Magyarországon is).

Hazánkban integrációjukban, magyarosodásukban szerepet játszott a gyors iparosodás, a dinamikus polgárosodás, a magyar nemzeti eszme nagy vonzereje, a vezető elit liberalizmusa. Az ország polgárosodásában, a nagybirtok finanszírozásában a zsidó tőke, a magyar kultúra terjesztésében pedig a zsidó értelmiség játszott nagy szerepet.

A monarchia korában a zsidóság a magyarság létszámát is növelte. Velük együtt lehetett bizonyítani nemzetünk súlyát.

A trianoni békeszerződés következtében mai ésszel és érzelmekkel szinte elképzelhetetlen sokkhatás érte a társadalmat. A zsidóságot bűnbaknak tekintették mindenért, így Magyarországon fogalmazódtak meg először a zsidókérdés megoldásának szélsőséges mozzanatai (kezdve a különítményesek gyilkosságaitól egészen a különböző törvényekig). A különítményesek tetteiről kendőzetlenül írt Prónay Pál. (A határban a halál kaszál... Fejezetek Prónay Pál feljegyzéseiből. Szerk.: Szabó Ágnes és Pamlényi Ervin. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1963.)

A vidéki főiskolák, egyetemek jelentős része kívül maradt az új országhatárokon; ezeket aztán gyorsan, de nagy nehézségek árán (a helyi lakosság, benne a tehetősebb zsidó polgárság áldozatvállalásával, pótolták).

Az ellenforradalmi korszak oktatáspolitikusai hirdették, hogy „kevés a főka”, az ország nem bír el sok értelmiséget.

A szegedi zsidóságot is rögtön támadta az antiszemita propaganda. A budapesti és a berlini sajtóban nyilatkozat jelent meg, mely azt állította, hogy a szegedi zsidóság pénzzel és a sajtó útján gátolta az ellenforradalom kibontakozását, a vád tehát a „hazaárulás” volt. A pesti Népakarat és Új Nemzedék (Pállfy-Daun gróf vádjaival) megerősítette mindezeket. A szegedi hitközség ezt megcáfolta és visszautasította: „Tudjuk, hogy a szerencsétlenül végződött háborúért, a proletárdiktatúráért... nagyon sokan a zsidóságot akarják felelőssé tenni, tisztában vagyunk azzal is, hogy a zsidóság a mai közhangulatban igazságos elbírálásra aligha számíthat, mégis... az ellenünk emelt vádakát visszautasítjuk... A szegedi zsidóság... az ellenforradalmat... tettel és pénzállozzattal... segítette... a vörös helyőrséget jórészen zsidó ifjak fegyverezték le... a nemzeti hadseregbe Szeged összlakosságának 5%-át kitevő zsidóságból került ki a toborzottak 17,5%-a!”¹

A botbüntetés, a numerus clausus és a cenzúra

A nemzetgyűlésen, Budapesten a botbüntetés megvitatása zsidóellenes légkörben folyt. Bródy Ernő képviselő azt mondta, hogy a botbüntetést nem egyformán viselik el az emberek. A beteget aztán vihetik az állami kórházba. (Közbekiabálás: „Palesztínába!”) Egy másik képviselő szerint bevezetést „a zsidók büszkesége, Lombroso Cézár is követelte”. Egy harmadik képviselő azt kérdezte, hogy „Hazafias szellem az, ha bottal fordulunk fiaink ellen?” (Közbekiabálás: „A zsidóság ellen.”) Végül megszavazták a botbüntetést: 25 szótöbbséggel (igen: 66 fő, nem: 41 fő).²

A botbüntetés után megszavazták a numerus clausust 1920. szeptember 26-án. A numerus clausus törvényjavaslat miniszteri szövegében a hírhedt mondat (...népfajhoz és nemzetiségekhez tartozó ifjak arányszáma...) nem szerepelt. Az eredeti javaslat jól illett abba a sorba, amely a kiskereskedelmet korlátozó, illetve a nemrég tulajdonost cserélt földek elsődleges kisajátítását célzó törvénycikkekből áll (amelyek zsidóellenesek, de nem nyíltan). Bernolák Nándor már a fajvédő kritériumot javasolta a vitában, végül megszavazták a numerus clausust kisebb arányban, mint a botbüntetést (57:42). A kormány tudta, hogy hiba lenne a győztes nyugati országokat provokálni a fajvédő kitéttel, melyet különben nem a kormány terjesztett elő (sőt a kormány egy fő kivételével vagy elutasította, vagy távol maradt a szavazástól. Haller István is ellene szavazott, pedig a köztudat őt tartotta a zsidóellenes kormánycikkely atyjának).

A törvény elsősorban arra irányult, hogy minimálisra csökkentsék a zsidó hallgatók számát a felsőoktatásban. A haladó politikai gondolkodás üldözésének és az antiszemitizmusnak ez a törvényben való deklarálása joggal váltott ki megrökönyödést külföldön és belföldön egyaránt. Az izraelita felekezetű egyetemi hallgatók 1918 előtti 30-34%-os aránya az 1920-as évek első felében 8-11%-ra csökkent. (A zsidóság össznépességen belüli aránya kb. 5% volt.) A korlátozás főleg a szegényebb zsidó rétegeket sújtotta, hiszen a gazdagabbaknak módjukban volt gyermekeiket külföldre küldeni tanulni.

A Délmagyarország névtelen újságírója is (a vezércikkeket gyakran Juhász Gyula írta) csalódását fejezte ki: „A kérges tenyér írja fel... a magyar tehetségek, a Lisztek, Semmelweissek, Munkácsy, Wámbéryk, Petőfik utódainak meteorjait a világ egére... Valahogy így hittük, így bízunk... És jött a numerus clausus.” Volt, aki nem elégedett meg azzal, hogy csalódását kifejezze. Schneller István, a szegedi egyetem prorektora, a személyiségpedagógia kiemelkedő képviselője lemondott egyetemi tisztségéről.³

1920 októberében a sajtóban az jelent meg, hogy a jövőben a cenzor nem tilthat be, csak véleményezhet, sajtópert indíthat, azonban a Délmagyarországban (és más lapokban) még nagyon sokáig voltak üres részek, melyek azt mutatták, hogy bizonyos sorokat, bekezdéseket, cikkeket nem lehetett leközoľni.⁴

A szegedi orvosi karon történetek

A Szeged tudósítója 1924-ben arról írt, hogy értesüľeisei szerint nem adnak olyan egyetemi hallgatónak útlevelet, aki a numerus clausus miatt külföldön akar tanulni. A rendőrségen azt a tájékoztatást kapta, hogy sokan szeretnének osztrák, német, olasz egyetemeken tanulni, de útlevelet nem kapnak. A rendőrség arra hivatkozott, hogy még nem voltak katonák, vagy az 1913. évi kivándorlási törvényre hivatkozva utasítják el a kiutazási kérelmet, holott a rendőrségen is tudták, hogy az említett törvény egészen másra vonatkozik.⁵

Nagy megűtközést keltett a szegedi orvosi kar botránya. A kar eleve kevesebb hallgatót vett fel az engedélyezett keretnél, de még azt sem engedte meg, hogy a felvettek tanulhassanak. Az 1924/25-ös tanév I. félévétől a zsidó hallgatók csak akkor tehettek le bonctani és tájbonctani vizsgát, ha a zsidó hitközösség megengedte (mint a keresztény egyházak), hogy a rokonok nélkül elhalt zsidókat tanítási célra felboncolhassák (az 1876. évi XIV. tc. 112. § alapján).

1922-ben a budapesti zsidó hatóságok az ottani egyetem hasonló kérését határozottan visszautasították, erre a pesti egyetem a szegediek támogatását kérte, akik ezt a kérést elfogadták és támogatták.

Dr. Biedl Samu a szegedi izraelita hitközösség vezetője a problémát mesterségesnek tartotta. Kijelentette, hogy Klebersberg nem tudott haragudni a soproni diákokra, elfogult a fajvéddel szemben. Kijelentette, hogy az orvosi kar eddig sohasem kért zsidó hullákat, a hitközösség pedig sohasem tagadta meg a rokonok nélkül elhaltak hulláinak kiadását.

A szegedi ügyben kénytelen volt állást foglalni a miniszter. Kijelentette, hogy a közkörházaknak ki kell adniuk a hozzátartozó nélküli zsidó hullákat, azt is nyilatkozta, hogy még a szegedi egyetem orvosi karának sincs joga ahhoz, hogy megakadályozza a zsidók továbbtanulását (természetesen a numerus clausus által engedélyezett keretet betartva).⁶

Az országban olyan nézetek terjedtek el, hogy vidéken nagyobb a zsidó hallgatók aránya. Hoór professzor, a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem tanára élesen támadta a szegedi Ferenc József Tudományegyetemet liberalizmusáért (Schneller hatását).

Dr. Veszprémi, a szegedi egyetem rektora azt nyilatkozta a helyi sajtó tudósítójának, hogy egyeteme betartja a numerus clausust.⁷

A Szeged lap is küzdött az antiszemita propaganda ellen. 1924. március 9-én beszámolt arról, hogyan hamisították a hírhedt „Zion bölcseinek jegyzőkönyvét”, mely szerint a zsidók világhuralomra törekednek.⁸

A miniszter látogatása Szegeden. Tanácskozás 1927 májusában.

1927-ben különböző hírek terjedtek el az országban a numerus clausus módosításáról. Ez egyesekben megnövelte a reményt, másokban pedig a meglévő gyűlölet csak fokozódott. Az 1927. február 26-i Délmagyarország arról tudósít, hogy a szegedi egyetemi hallgatók egy cso-

portja antiszemita dalt énekelve gyülekezett a magyar kultuszminiszter fogadására. Az állomáson a diákok hüvösen fogadták Klebersberget, csak a hivatalos közegek éljenek. A kultuszminiszter kitűntette Szegeden Várhelyi József prelátest, a város katolikus főpapját. A prelátus kijelentette: „Alapja volt munkálkodásomnak a szeretet is..., amely nem tesz különbséget ember és ember között, hanem testvérként tekint minden emberre... Én mindig testvéremet láttam a másvallású emberben is.”

A „Turul Bajtársi Szövetség” azonban másként vélekedett. Egyetemista tagjai elégedetlenségüknek úgy adtak hangot, hogy az egyetem központi épületét zárt sorokban megközelítették, és ott antiszemita dalokat énekeltek. A rendőri figyelmeztetésre válaszul a numerus clausust éljenek. A diákok végül dr. Bartók György egyetemi tanár kérésére szétoszlottak. Dr. Buócz Béla rendőrfőtanácsos a sajtónak azt nyilatkozta, hogy feltehetően fővárosi provokátorok szervezték a tüntetést, akik aztán a legelső vonattal elutaztak Budapestre. A rendőrség nem tartóztatott le senkit sem.

A hivatalos szervek a tüntetést igyekeztek bagatellizálni. A rektor kijelentette: „...a szegedi ifjúság nem azonosítja magát a tüntetéssel és az abban résztvevők gyerekes és megdöglötlan tettét a leghatározottabban elítéli.” A miniszter a tüntetést jelentéktelen eseménynek minősítette (holott az ellene is szólt).

A Délmagyarország viszont erősen fellépett a rendbontás ellen: „A szegedi egyetem professzorai talán megtaníthatnák diákjaikat, hogy emeljék meg kalapjaikat, ha szegedi polgárral találkoznak... Mikor az áldozatokat kérték (a várostól az egyetem létesítésére), akkor nem énekeltek az ergerbergert, s akkor nem tűrték, hogy az ergerbergert énekeljék... A szegediek elvárják, megkövetelik a szegedi egyetem tanári karától, hogy kíméletlen fegyverrel véget fog vetni, ha már megelőzni nem tudta, e rakoncátlanságot...”⁹

Május végének nagy eseménye volt Szegeden: tanácskozás a numerus claususról, melyen részt vettek a különböző felsőoktatási intézmények vezetői, akik óvatosan nyilatkoztak ugyan, de hozzászólásaikból mégis kitűnik, hogy a numerus clausus sokat ártott a magyar kultúrának, ártott egy hivatalos célkitűzésnek is: „A magyar kultúrfölénynek is”. Megállapították, hogy a magasabb tudományok elsajátításának korlátozása tudományellenes.

Dr. Tóth Károly szegedi rektor elmondta, hogy „Az egyetemi ifjúság magatartása úgy a tanulmányi rend, mind általában a magaviselet szempontjából fokozatosan javul... teljesen alaptalan az a hír, mintha egyetemünknek nem volna elég hallgatója... a numerus clausus arányosította a fővárosi és vidéki egyetemek között a hallgatóság létszámát. A hallgatók azelőtt Budapestre törekedtek... most akik kiszorultak a fővárosból, a vidéki egyetemeket keresik fel.”

Dr. Hornyánszky Gyula a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem tanára kijelentette: „Ez a megszorítás nagyon sok esetben egészen jogosult ambíciók megszorítását jelenti, aminek esetleg a tudományos élet látja kárát.” A többi hozzászólás is hasonló szellemű volt. (Pl. dr. Tauffer Vilmos ezeket mondta: „Jóvátehetetlen bűn veszni hagyni értékeinket, csak azért, mert köztünk faji és felekezeti különbségek vannak.”) Egyedül a budapesti műegyetem rektora tartotta kíváncsnak a numerus clausus fenntartását.

Az országos hangulatot az a tény is jelezte, hogy tömegbázis hiányában a fajvédők újságjai megszűntek. Először: „A Nép”, majd a „Szózat”, azután pedig a „Magyar Újság”.

A Délmagyarország is folytatta propagandáját a módosítás érdekében. Szegedi professzorokat is meginterjúvolt; dr. Kossutány Ignác egyházjogász szerint: „A törvény kóros tünet, melynek nem lett volna szabad megjelennie.”¹⁰

Krausz János esete. A Népszövetség tiltakozása

1927-ben nagy felháborodást keltett, hogy a kiváló képességű szegedi diák, Krausz János nem tanulhatott tovább, mert 17 éves korában az iskolai önképzőkörben kijelentette, hogy

Adyt többre tartja, mint Gyóni Gézát. A fiú – miután látta az ellene forduló gyűlöletet, felháborodást – bűnbánóan elismerte „hibáját” és a jelenlévő tanár és diákok bocsánatát kérte a „megbotránkoztatásért”. Magánúton végezte el a középiskolát; kitűnően érettségizett; a rendőrhatalóság igazolásával jelentkezett az egyetem jogi karára, azonban tanulmányait nem tudta folytatni. Az egyetem felvette ugyan először, de ezt a döntését megsemmisítette a diákszervezetek közbelépésére. Külső látszatra az egyetem jogi kara autonóm jogát gyakorolta, meghajolt az „ifjúság udvarias hangú, de erőyes és kétségtelen célzatú állásfoglalása előtt”, azonban a kar vezetésének azt kellett volna mondania az ifjúságnak, hogy autonóm jogkörénél fogva felvette a diákokat, ez ellen apelláta nincs (még az egyetem hallgatóinak sem).

„Sikerült ismét egy fiatalkorú zsidóra rásütni a hazaárulás bélyegét. Ezt a típust én már 1921 óta ismerem, amikor egyik leányomat 15. életévében mint hazaárulót távolították el az egyik szegedi középiskolából több társával egyetemben. Haladás e téren mégis van. Most már a hazaárulási korhatár a 15. életévről a 17-re tolódott.” – nyilatkozta dr. Biedl Samu a szegedi zsidó hitközösség vezetője a helyi sajtónak. Az újságíró a következőket fűzte hozzá: „Az 1921. XXXIII. tc. 55. §-ában Magyarország kötelezte magát, hogy minden lakosának valláskülönbőség nélkül az élet és szabadság teljes védelmét biztosítja. Mikor a Népszövetségnek a numerus clausus miatt elítélték Magyarországot, a magyar zsidóság tiltakozott az idegen beavatkozás ellen, és a rezolúcióval a zsebében sikerült a kultuszminiszter úrnak Genfben becsülettel megoldani egy olyan helyzetet, amely az országra volt kellemetlen.”¹¹

Pár héttel később megtudjuk, hogy Kossuth budapesti szobrának leleplezésére meghívták az USA és Anglia képviselőit is, akik nem szívesen látogattak volna el egy olyan országba, ahol a zsidóságot hátrányos megkülönböztetés éri. Megtudhatjuk, hogy Klebersberg kijelentette, miszerint a numerus clausus revíziójának szükségességét már régebben látták és ennek a nézetüknek ismételtlen is kifejezést adtak. A szegedi újságíró feltette a kérdést: „Hol van már az a vérszomjas és diadalittas demagógia, amely egy ország romjain állította fel üresen kongó jelszavainak hordóját és a tehetségtelen törtétezők prédájára akarta tenni ezt a szerencsétlen országot?” Megkérdezte, hogy hol van már Haller, Bernolák, Milotay stb., de Gömbös, Fridrich, Eckhardt, Wolff, Buday még mindig ragaszkodik a numerus clausushoz.¹²

Színházi botrányok, újságok elleni tüntetések

Az 1927. október 22-i sajtóban arról olvashatunk, hogy a fővárosban jobboldali diákok tüntettek Szomor Dézso ellen, akinek a „Nagyasszony” c. darabját akkor újították fel. Itt már komolyabban lépett fel a rendőrség. Egy századnyi gyalogos és több lovas rendőr vette fel a harcot a Nemzeti Színház előtt a tüntetőkkel, több rendőrártás is volt. A színházban a közönség nagyobb része tüntetően hatszor hívta ki a szerzőt. „A Nép” volt munkatársa, Zsabka Kálmán diák ekkor 2 db 200 grammos ammóniával telt üveget dobott le a karzatról a zenekarra és a nézők közé. A rendőrség 68 embert állított elő, akiknek többsége egyetemi hallgató volt. „Márkus Emília betegsége miatt” nem játszották többet a darabot.

A műegyetemen újból elkezdődtek az igazoltatások. A közgazdasági egyetem ajtajait a dékán bezáratta, erre a hallgatók gumibotokkal felfegyverkezve próbáltak betörni. A BTK épülete előtt vitéz Bánsági György a Turul Bajtársi Szövetség vezetője kérte a bajtársakat, hogy tüntessenek a módosítás ellen, kérjék fel a minisztert, hogy mondjon le a szövetség dominuszi tisztségéről. A MEFHOSz pedig állást foglalt a numerus clausus megtartása mellett, a külföldi egyetemeken szerzett diplomák nosztrifikálásánál a törvény a legszigorúbb alkalmazását kérte, pedig a jobboldali erők tudták, hogy Bethlen genfi utazása előtt a módosítást el akarja érni, mert „...a MTI szerint az 1920. évi XXV. tc. 3. §-ának szerencsétlen megszüvegezése külföldön azt a látszatot kelti, mintha annak 3. bekezdése beleütközne a trianoni békeszerződés kisebbségek védelméről szóló VI. címének 54. és 58. §-ába és ez lényegesen megnehezíti a magyar kisebbségek helyzetét az utódállamokban”.

Klebersberg egy másik kijelentése magyarázkodó volt: „...ha nem volna törvény, a zsidó hallgatók aránya még az 5 %-ot sem érné el.” A MEFHOSz külföldi szervezetek segítségét kérte a kormánnyal szemben (a szegedi Újságíró megjegyezte, hogy ilyenért a szociáldemokratákat „hazátlan bitangoknak nevezik”).

Egy szegedi tartalékos tiszt nyílt levelet írt Bánsági Györgynek a Turul Bajtársi Szövetség fővezérének. A szegedi Grósz Lajos megemléltette Bánságinak, hogy amikor együtt harcoltak Doberdónál, akkor Bánsági még Velcsov volt, s akkor még nem szidta a zsidókat. Feltette a kérdést, hogy most miért támogatja a numerus clausust. Bánsági (Velcsov) nem válaszolt neki.¹³

Egy tudósításból megtudhatjuk, hogy Debrecenben az egyetem rektora addig nem kezdte el az óráját, ameddig az igazgató „bajtársak” be nem engedték társaikat; míg Szegeden a sebészeti tanszék professzora csak akkor olvashatott katalógust, mikor a zsidók nem voltak jelen (mert megakadályozták, hogy belépjenek a terembe); egy másik szegedi professzor (aki katolikus pap volt) megvédelmezte a hozzá sírva bemenekülő leányt, a hozzá tiszteletlenül benyomuló „bajtársakat” pofon vágta és kidobta szobájából.

Szegeden is volt színházi botrány. A „Párizsi kirakat” bemutatása során tüntettek a felheccelt diákok. Neményi Lili megkérdezte tőlük: „Mi játszunk színházat, vagy maguk ott fenn a karzaton?” A színházból 23 egyetemi hallgatót távolítottak el.

A diákok a városháza előtt is tüntettek. Példátlan módon elfoglalták a városháza közgyűlési termét, ott küldötteket választottak, akik kérték dr. Buócz Béla rendőrfőtanácsost, hogy tiltsa be az „erkölcstelen keresztényellenes” darabot, Buócz egy másik hivatalnoknak passzolta át a döntés felelősségét. A tüntetők csak nehezen hagyták el a városházát.

A „bajtársak” a belügyminisztertől is kérték a darab betiltását, majd „tanulási sztrájkba” léptek, ezt aztán rövidesen abbahagyták, miután egy nagygyűlést tartottak, ahol elítélték a szegedi színházat, mert úgymond: „...idegen eredetű, más nációk lelkiületének talán megfelelő, tetsző, arcpirító jelenetekben és gondolatokban gazdag, a keresztény erkölcsöt és a magyar szemérmességet mélyen sértő...” darabokat tűz a műsorára.¹⁴

Budapesten a diákok „Az Est”-lapok előtt tüntettek, Szegeden a diákok a városházán megverték az újságírókat, a Délmagyarországot pedig fel akarták dúlni.

Érdekes volt a miniszter viselkedése: „megnyugtatta” a diákokat, kijelentette, hogy nem tud haragudni „fiaira”, holott a legerélyesebben neki kellett volna fellépnie a rendbontók ellen. Elgondolkodtató, hogy a rendőrség szinte tétlenül szemlélte az eseményeket, a belügyminiszter sem hozta meg a szükséges intézkedéseket. (Bezzeg, ha munkásfiatalok tüntettek volna!)

Példásan viselkedett Finánczy, a fővárosi egyetem rektora, aki szankciókat is kilátásba helyezett: tandíjmentesség megszüntetése, segélyek megvonása, ösztöndíjak kifizetésének felfüggesztése stb. (Ezek aztán hatásosak voltak.) A szegedi Horger Antal fellépését is meg kell említeni, aki bátran szembeszállt a randalírozó jobboldali diákokkal. Azt lehet mondani, hogy a VKM miniszter és a belügyminiszter nem adott kellő segítséget a felsőoktatási intézmények vezetőinek, holott azok a kormány numerus clausust módosító politikáját támogatták. A rektorokat, dékánokat gyakorlatilag országszerte kiszolgáltatták az őrzőngő tömegnek, mialatt az illetékesek szavakon vitáztak.

A New York Times tiltakozása

A New York Times 1927. november 24-én Jew-baiting at Budapest címmel (zsidóverés Budapesten) Magyarországgal foglalkozó cikket jelentetett meg, mely komolyan tiltakozott a magyarországi eseményekkel kapcsolatban: „A háborúnak áldozatul esett nemzetek közül Magyarország proklamálja lehangosabban sérelmeit... Szimpátia iránti kérelmét semmi esetben sem segítik az egyetemeken lezajló zavargások. Az antiszemita zavargások nem elszigetelt

jelenségek Magyarországon ... a hangulat következménye Magyarország vezető drámaírójának a Nemzeti Színház színpadáról való eltiltása. Az egyetemek a faji és vallási gyűlölködés arénáivá változtak. Akik ezt elítélik Magyarországon... tegyék azt nyilvánvalóvá a külvilág előtt. Az amerikai közvélemény – amely büszke Jermiah Smith munkásságára, aki segítette Magyarország gazdasági feltámasztását a Népszövetség égisze alatt – elítéli a zavargásokat.”¹⁵

A numerus clausus módosítása

A numerus clausus ellentmondásban állt a konszolidációval, amely gazdaságilag a jó-részt zsidó nagypolgárságra támaszkodott. A kormány módosító jellegű törvényjavaslata változtatlanul szociálpolitikai szükségzerűségnek tekintette a felvehető hallgatók számának meghatározását. Nem kívánta visszaállítani a teljes szabadság liberális gyakorlatát. Változtatni csupán a válogatás szempontrendszerén akart. Azt tartalmazta, hogy az eredeti törvényből iktassák ki a „népfajhoz”, illetőleg nemzetiséghez tartozást mint felvételi szempontot, s helyette - egyéb szempontok mellett – a szülők foglalkozása legyen mérvadó. Az 1920. évi XXV. tc.-et módosító 1928. évi XIV. tc. azt is tartalmazta. A törvényt módosítás következtében nőtt a zsidó származású egyetemisták aránya. Az 1930-as évek elejére 8 %ról 12 %-ra nőtt.

A Délmagyarország így kommentálta a módosítást: „A módosítás a zsidók vallása helyett foglalkozása ellen szól... A kutya megmarad, csak az örv változik. A kormány terhesebbé teszi a terhet... a törvényt nem enyhíteni fogják, hanem szigorítani.”¹⁶

A törvény végrehajtását a miniszter személyesen ellenőrizte. „Szigorúan bizalmasan” megküldte 1928. évi 53000/IV. számú rendeletét az 1928. évi XIV. tc. végrehajtásáról és az említett „törvény hatálya alá eső főiskolákban a felvételek körül követendő eljárás megfelelő szabályozásával” kapcsolatban. Azért volt bizalmas a levél, mert tervezet volt. A miniszter kikérte az intézmények véleményét, javaslatát, hogy a következő tanévben mennyi diákot tudnának oktatni, erre szükség volt, hogy meg tudja határozni a „felvehető egyének” számát. Néhány érdekesség, mely Szegeddel is kapcsolatos: a tanárképző intézet tagjainak a tudományegyetemre való felvétele a megállapított létszámon felül külön miniszteri engedély kérése nélkül is lehetségessé vált. A 4. § második bekezdése: Külföldi főiskolákban megkezdett, illetőleg folytatott tanulmányok a törvény hatálya alá eső hazai főiskolákra leendő beiratkozásra szerzett jogot egyáltalán nem biztosítanak”. A 6. § szerint a beiratkozási engedély megadásánál „arra is figyelemmel kell lenni, hogy elsősorban a hadiárva és a harcstéri szolgálatot teljesítettek és a közalkalmazottak gyerekei, továbbá a különféle foglalkozási ágakhoz (mezőgazdasághoz, iparhoz, kereskedelemhez, szabad foglalkozáshoz stb.) tartozóknak gyermekei ezen foglalkozáshoz tartozók számának és jelentőségének megfelelő arányban jussanak főiskolára, és a felvettek száma az egyes törvényhatóságok közt is igazságosan osztassék fel.” A felvételnél (7. §) előnyben kell részesíteni a helybelieket. A beiratkozó diákoknak (10. §) erkölcsi bizonyítványt kellett leadniuk, melyet a középiskolai igazgatók állítottak ki (ha az érettségi után nem rögtön jelentkeztek a diákok, akkor a rendőrség, illetve nagy- és kisközégekben az előjárók állították ki az erkölcsi bizonyítványokat).¹⁷

1928-ban a középiskolák igazgatói is levelet kaptak: „Sajnálattal tapasztaltam, hogy a közelmúlt napokban lefolyt egyetemi tüntetésekben leginkább első éves egyetemi hallgatók vettek részt... a legifjabb nemzedék... bizonyára felelőtlen elemek bujtogatására – tüntetéseket rendezett, agitációs tevékenységet fejtett ki...”¹⁸

A romániai antiszemitizmus hatása

Cuza professzor a háború után fasiszta típusú mozgalmat alapított. Mozgalmából 1927-ben kivált Codreanu 1930-ban hozta létre a Vaskardát, melyet a fasiszta külsőségek, a brutális erőszak kultusza, a szélsőséges antikommunizmus és antiszemitizmus jellemezett.

Cuza támogatásával 1927-ben román diákkongresszust tartottak Nagyváradon. A diákok lord Rothermere (aki támogatta a magyar törekvéseket) ellen tüntetést szerveztek, mely egyre inkább antiszemita, majd magyarellenes jelleget öltött. (Klein Ignác kereskedő kirakatát saját fejével törték be. Magyar könyveket égettek el. Levágták az ortodox zsidók pajeszát. Egy román pópát is zsidónak néztek, és annak is levágták a szakállát.) A tüntetések áttejedtek más városokba is. A Kolozsvárott elpusztult értékeket 100 millió lejre becsülték. A nemzetközi sajtó élénken foglalkozott a romániai eseményekkel. Az USA és Anglia jegyzéket nyújtott át. Duca erre sajnálkozását fejezte ki gróf Bethlen Györgynek, az erdélyi Magyar Párt vezetőjének. A román Parasztpárt az eseményekért a kormányt okolta. Nagyváradon az emlékezetes események során a református hitközség támogatta a zsidó hitközséget.

Nagyon érdekes volt a magyarországi reagálás. Először a baloldal tiltakozott. Az egyik képviselő kijelentette: „Szót kell emelnünk a trianoni békeszerződés ilyen megsértése ellen. A Népszövetségnek garantálnia kell a magyar kisebbség háborítatlanságát.”

A Turul Bajtársi Szövetség vezetői (rövid hallgatás után) fegyveres elégtételt követeltek a román ifjúsági vezetőkől, ezt a nevelés határozatot aztán a szövetség nagytanácsa megsemmisítette (ugyanis a magyar vezetők így egyenlő félnek ismerték el a romániai örvongások résztvevőit). Az akkori Délmagyarország erről így ír: „A középkor szelleme huhogott ebben a szerencsétlen és okatlan kihívásban. Ez a szellem nem sokban különbözik attól a vandál és barbár erkölctől és gyakorlattól, amely a nagyváradi és kolozsvári atrocitásokat és kilengéseket ihlette meg.”

Pár nappal korábban azt kérdezte a szegedi újságíró: „Hol maradt a magyar fajvédők reagálása? A nemzeti érdek az első, vagy Cuza professzor magyar elvbarátainak ragaszkodása ahhoz a politikai platformhoz, amelyet Gömbös Gyula annak idején a nacionalizmus internacionáléjának nevezett el? Még rövidebben a magyarságukért meghurcolt erdélyi zsidók a szimpatikusabbak a magyar fajvédőknek, vagy Cuza professzor magyargyalázó deákjai és halálfejes sapkájú gyilkos növendékei?”¹⁹

„A védjegy: Made in Germany”

1932. októberében joghallgatók és 2 orvostanhallgató verekedést rendezett Szegeden az orvosi karon az anatómiai intézetben. A jogi kar dékánja szerint a „Le Gömbössel!” felirat lehetett az oka az eseményeknek, amelyet ismeretlen egyén írt fel a táblára (ezt aztán a zsidó származású hallgatókon torolták meg).²⁰

1937-ben hitfelekezeti izgatásért, röpcédulákért háromheti fogházra büntettek nyilas agitátorokat. Szálasi, a későbbi „nemzetvezető” kijelentette, hogy véres, kíméletlen harcot akar vívni az alkotmányos tényezők ellen, parancsuralmat akar. A nyilasok viselkedését még a Turul Bajtársi Szövetség is megsokallta és elítélte.²¹

1938-ban a magyar zsidóság vezetői így tiltakoztak a zsidójavaslat ellen (melyből aztán az 1938. évi XV. tc., az első zsidótörvény lett): „Nincs a földkerekségen Magyarországon kívül más hazánk, nincs más oltalmunk, mint a haza törvényei, nincs más menedékünk, mint az emberiség ama kötelességei, amelyekkel ember ember iránt kivétel nélkül tartozik.” Rassay képviselő az országgyűlésen azt mondta, hogy a törvény szellemén „a védjegy: Made in Germany”.²²

A törvényt újabb törvények követték a náci nürnbergi törvények szellemében. 1942-ben a jobboldali diákok Szegeden 3 délvidéki zsidó orvostanhallgató felvétele miatt tiltakoztak, követelték, hogy a zsidók kapjanak sárga karszalagot. A tragédiához, a holokauszthoz már csak rövid idő kellett, az viszont sok időbe telt, míg egy szegedi háborús bűnös ellen vádat emelhetek Kanadában, Finta Gyula egykori csendőr százados ellen, aki a szegedi gettó parancsnoka volt.²³

Az új kezdet hajnala

A Délmagyarország 1944. november 28-án megjelent számában az olvasható, hogy a szegedi egyetem volt az első Magyarországon, amely „a németek által kikényszerített” zsidóellenes intézkedéseket törölte, s mindenkit felvett az egyetemre, aki az általános feltételeknek megfelelt.²⁴

Munkámban az ellenforradalmi korszak néhány szegedi vonatkozását mutattam be a helyi sajtó tükrében. Az elmondottak alapján megállapítható, hogy az újságírók tették a dolgukat, nem éltek vissza a nyomtatott betűvel. Emberek tudtak maradni a legnehezebb időkben is. Bátran bemutatták, hogy a gyűlölködést politikai körök sugalmazták, s a gyűlölködők nem voltak tekintettel sem az emberisésségre, sem a nemzeti érdekekre. Érdemes ma is a régi megsárgult oldalakat olvasgatni, hiszen a Horthy-korszak történelmi szempontból rövid időt jelentett, de fontos tanulságai vannak, melyeket ma is érdemes megszívlelni. E tanulságok, következtetések levonásához a felsorolt adatok is segítséget nyújtanak.

A cikk végén a történelmet tanító kollégák figyelmébe ajánljuk Szita Szabolcs kitűnő könyvét, mely az Oktatási Minisztérium oktatási segédkönyv pályázatán első díjat nyert, és felkerült a hivatalos tankönyvjegyzékre.²⁵

FORRÁSOK, IRODALOM

1. Hazafiatlanság ellen tiltakozik a szegedi zsidó hitközösség. Délmagyarország /a továbbiakban DM/, 1920. jan. 16. 3. p.
2. A botbüntetés a nemzetgyűlés előtt. DM, 1920. aug. 26. 3. p. Ellenzika botbüntetést DM. 1920. aug. 27. 2. p. Befejezték a botbüntetés vitáját DM 1920. aug. 28. 1. p. fontos szakirodalom a numerus clausushoz: N. Szegvári Katalin: Numerus clausus rendelkezések az ellenforradalmi Magyarországon. Akadémiai Kiadó, Bp. 1988
3. És jött a numerus clausus DM. 1920. szept. 5. 1. p. CsML VII. 4. ford. 1. doboz 771/1920/21
4. A haladó cenzúra. DM. 1920. okt. 17.
5. nem adnak... útlevelet... /Szeged tudósítójától/ Szeged, 1924. okt. 9. 5. p.
6. A szegedi egyetem orvosi kara kevesebb hallgatót vett fel... Szeged, 1924. okt. 21., 22., 23., 24. számai
7. CsML VII 4. ford. 1 doboz 771/1920/21
8. Hogyan hamisították meg Zion bölcseinek jegyzőkönyvét? Szeged, 1924. márc. 9. 5. p
9. DM. 1927. febr. 24. 1-3. p. és DM., 1927. febr. 27. 1-2. p.
10. A DM ankétja a numerus claususról. 1927. máj. 28. 1-2. p. jún. 9. 2. p. szept. 25. 4. p.
11. Megjegyzések Krausz János esetéhez. DM. 1927. okt. 2. 5. p.
12. DM. 1927. okt. 22. 1. p.
13. DM. 1927. okt. 22. 25,26,27 számai
14. DM. 1927. okt. 28. nov. 1. 17, 18, 23-30 számai
15. A New York Times figyelmeztetése. DM. 1927. dec. 7. 3. p.
16. Haller István öröme DM. 1927. nov. 28. 1. p.
17. CsML VIII. 5. fond 9 . doboz 2199-1927/28
18. CsML SzTF iratai 1410/1928
19. DM. 1927. dec. 8-26 számok és 1928. jan. 6. 7. p. /Cuzát nyugdíjazták./
20. DM. 1927. okt. 12-13. számai
21. DM. 1937. okt. 2. és 5. számai
22. DM. 1938. ápr. 17. és 23. számai
23. Magyar háborús bűnös ellen emeltek vádat Kanadában. Magyar Nemzet 1987. dec. 11.
24. DM. 1944. nov. 28. 2. p.
25. Szita Szabolcs: Együttélés, üldöztetés holokauszt. Korona Kiadó Bp. 2001; A csendőrség története 1881-1945 Rubicon 2010/1 /tematikus szám/. Heléne Berr naplója 1942-44 Magvető, Bp. 2009. /Závada Pál előszavával/ a könyv bemutatja, hogy a megszállt Franciaországban hogyan működtek együtt a helyi belügyi szervek a nációkkal. Heléne Berr a francia Anna Frank. Munkája az egyik legkeresettebb könyv a hazájában. A megszállt országokban az együttműködés Dánia kivételével hasonló volt.

DR. NAGY ANDOR
főiskolai magántanár
Eger

Életút a gyémántdiplomáig És azon is túl...

Dr. Füle Sándor professzor, a neveléstudomány kandidátusa előbb tanító, majd tanár lett. 1954-ben már a Pedagógiai Tudományos Intézet tudományos munkatársa.

Az esztergomi tanítóképző egyik vezetője volt, amikor először találkozhattam vele személyesen. Vendégelőadóként hívott meg. Akkor már több publikációját is ismertem. Ott, Esztergomban lettünk kollégák és szinte azonnal barátok, ami mindmáig tart.

A pedagógia elméletével és gyakorlatával felvértezett, a nevelés-oktatás iránt elkötelezett, csodálatos orgánummal megáldott személyiségevel később az Oktatási Minisztérium Pedagógusképző Osztálya egyik vezetőjeként találkozhattunk Budapesten.

Élményt jelentett előadásait, elgondolásait, javaslatait hallgatni. Igazi reformer volt, aki a neveléstörténetünk kiválóságait jól ismerve törekedett arra, hogy pedagógusképzésünk még hatékonyabbá váljon, a magyar felsőoktatásban is elismertebb legyen.

Emlékezetes számomra, mint a médiatudomány iránt is régóta érdeklődőre a veszprémi OOK-ban végzett tevékenysége. Az oktatástechnika eszközei szerepének felismerése, országos terjesztése jól szolgálta az innovációt akkor, amikor a tanuló és a hallgató számára már nem volt csoda, de sokkal inkább természetes közeget jelentettek, az oktatók viszont sok esetben tartottak a technikától.

Veszprémet újra Budapest követte. A budai képző, amelynek nyugdíjazásáig oktatója volt dr. Füle Sándor.

20 éves tanszékvezetői tevékenységem egyik jelentős eseményének tekintem, hogy megnyerhettem vendégoktatónak az egri főiskolára Sándor bátyámat, aki óraadóként is jelentősen öregbítette a Neveléstudományi Tanszék hírnevét. A kollégák és a hallgatók egyaránt tisztelték és szerették. Naprakész felkészültsége, pontossága, élvezetes előadásai, emberséges vizsgáztatása, a teljes személyisége példaként hatott.

Nyugdíjazása sem jelentett „nyugállományt” számára. Jelenleg is rendszeresen vesz részt különböző hazai és nemzetközi konferenciákon előadóként, publikál, opponál doktori védéseken, lektorál, szerkeszt, jelen van a MPT rendezvényein, harcol a napközis pedagógia elismeréséért, terveket kovácsol, jövőt épít.

Munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el, de számára a legtöbbet érő elismerés a sok-sok tízezer tanító, tanár, aki neki is köszönheti, hogy olyan hivatást gyakorolhat aminél alig akadhat szebb s nemesebb.

Akinek az a lehetősége adódott, hogy mostanában személyesen találkozhatott dr. Füle Sándor professzorral, állíthatja velem együtt, hogy a gyémántdiplomás aranydiplomásnak is fiatalnak tűnik. Egyenes termete, mosolygása, orgánuma a régi.

Csodálatos életút a dr. Füle Sándoré, aminek egyik állomása a gyémántdiploma, amihez kollégáimmal együtt szívből gratulálok.

PAKSA TIBOR

tanár

Móricz Zsigmond Egységes Gyógyszerpedagógiai Intézmény

Lenti

Szívetekkel rajzolatok...

16.000 művészi alkotás margójára

2010-ben ünnepli 30 éves fennállását a lenti Móricz Zsigmond Egységes Gyógyszerpedagógiai Intézmény.

Az elmúlt évtizedekben rengeteg sikert ért el ügyes kezű diákjaink, számos képzőművészeti pályázaton. Hazánk 43 városába jutottak el alkotásaink. Külföldön is megismerték intézményünk nevét, hiszen sikeresen szerepeltünk: Kanadában, Dél-Afrikai Köztársaságban, Izraelben, Szlovéniában, Ukrajnában, Japánban, Olaszországban és Svájcban. (Japánból évek óta névre szóló ajándécsomagokat kapnak pályázóink.)

Emlékezetes sikereink: Bogdán Tibor az egyik világcég pályázatán 200.000 Ft-ot nyert alkotásával.

Egy pályázaton vendégei lehettünk a Grand Hotel Kempinski Corvinus 5 csillagos luxushotelnek.

Zánkai Gyermekalkotások Galériája felhívásán többször jutalmazták nebulóinkat arany-, ezüst- és bronz diplomákkal.

A Lenti Polgári Védelmi Kirendeltség pályázatain tanulóink gyakran kaptak névre szóló oklevelet, különdíjat.

Az RTV-Tipp kiírásán 13 fő nyert egész napos szafari parkos kirándulást Ausztriába. A díjakat Veszprém-ben, ünnepélyesen adták át.

Székesfehérváron magas rangú tábormakkokkal paroláztak díjazottjaink a katonák életét bemutató, ünnepi ceremónián anno...

Számos alkalommal szerepeltek rajzaikkal fiataljaink különböző újságok rovataiban.

Büszke vagyok arra, hogy a 260 pályázatnak köszönhetően, ami 16.000, különböző technikával készült alkotást jelent, intézményünk nevét országosan és külföldön is megismerték. Mi volt sikereink titka? Talán csak az, hogy mindig azt mondtam a gyerekeknek: „Csak a szívetekkel rajzolatok!”

Kiadja a Módszertani Közlemények Baráti Társasága

A kiadásért felel: *Dr. Varga István*

Kiadóhivatal: 6725 Szeged, Hattyas sor 10.

Telefon: 62/546-346

Szerkesztőség: 6725 Szeged, Hattyas sor 10.

E-mail cím: tedit@jgyrk.u-szeged.hu

Web cím: <http://www.jgyrk.u-szeged.hu/modszertan>

Évente 5 alkalommal jelenik meg. Évi előfizetés díja: 2500 Ft.

A címlapot tervezte: *Fischer Ernő*

Megjelent: 1200 példányban

Planet Corp. Kft. Szeged

Felelős vezető: *Juhász Péter* ügyvezető

ISSN 1219-0608

TÁMOGATÓNK:

Szegedi Tudományegyetem
Juhász Gyula Pedagógusképző Kara

A MÓDSZERTANI KÖZLEMÉNYEK KÖNYVTÁRÁNAK EDDIG MEGJELENT KÖTETEI

1. Óraleírások és elemzések, 1967.
(Előszó: Miklósvári Sándor – Szerkesztő: Németh István)
2. A pedagógusképző az „Olvasó népért”, 1969.
(Előszó: Fischer Ernő – Szerkesztő: Németh István)
3. Hazaszeretetre való nevelés, 1970.
(Előszó: Drien Károly – Szerkesztő: Németh István)
4. Petőfi az iskolában, 1972.
(Előszó: Miklósvári Sándor – Szerkesztő: Hegedűs András, Miklósvári Sándor)
5. A korszerű matematikatanítás néhány témaköre az általános iskolában, 1974.
(Előszó: Szendrei János – Szerkesztő: Szendrei János)
6. Kunstár Jánosné: Feladatgyűjtemény az általános iskolai ideiglenes matematika tantervhez, 1977.
(Előszó: Szendrei János – Szerkesztő: Szendrei János)
7. Az osztályközösség megismerése, 1981.
(Előszó: Gácsér József – Szerkesztő: Gácsér József)
8. Az orosz nyelv tanítása az általános iskola 4. osztályában, 1982.
(Előszó: Hanga Mária – Szerkesztő: Fülöp Károly, Lengyel Zsolt)
9. Gácsér József: Demokratizmus és általános iskola, 1985.
(Előszó: Dobcsányi Ferenc – Szerkesztő: Dobcsányi Ferenc)
10. Mágoriné Huhn Ágnes–Puskás Albert: Számítógép az általános iskolában, 1986.
(Előszó: Szendrei János – Szerkesztő: Dobcsányi Ferenc)
11. R. Molnár Emma–Vass László: Stilisztikai ábécé a magyar nyelv és irodalom tanításához, 1989.
(Előszó: R. Molnár Emma – Szerkesztő: Dobcsányi Ferenc)

*

A Módszertani Közlemények Kiadóhivatala tájékoztatásul közli, hogy könyvsorozatunk 11. kötete még kapható, ára 450 Ft. 10 példányos megrendelés esetén további 25%-os árkedvezményt biztosítunk mindaddig, amíg a készlet tart. Közzöljük azt is, hogy a Módszertani Közlemények régebbi számai is megvásárolhatóak!

A megrendeléseket postai levelezőlapon a következő címre kérnénk: **Módszertani Közlemények Kiadóhivatala, 6725 Szeged, Hattyas sor 10.**